

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Johanna Laine

SOSIONOMI LASTENTARHANOPETTAJANA
Sosionomin koulutus ja osaaminen varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö
Marraskuu 2015

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2015
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
puh. (013) 260 6906

Tekijä
Johanna Laine

Nimeke
Sosionomi lastentarhanopettajana–Sosionomin koulutus ja osaaminen varhaiskasvatuksessa
Toimeksiantaja
Karelia-ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä sosionomin osaamista tunnetummaksi varhaiskasvatuskentällä, sekä lisätä tietoisuutta Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatusopintojen käytännön harjoitteluista Joensuun alueen päiväkodeissa. Opinnäytetyössä selvennetään varhaiskasvatuksessa tarvittavaa osaamista ja sen tavoitteita, sekä siinä kerrotaan sosionomin koulutuksesta yleisesti, että Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuskelpoisuuden antavista opinnoista. Sosionomin koulutus itsessään on merkittävässä asemassa luomassa varhaiskasvatusosaamista sitä haluavalle opiskelijalle.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, johon kuuluu lopputuotoksena toteutettu esite. Esitteessä on kerrottu lyhyesti sosionomin koulutuksesta ja varhaiskasvatusosaamisesta, sekä Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatusopintoihin kuuluvista käytännön harjoitteluista. Käytännön harjoittelut ovat eritelty ja jokaisen harjoittelun perään on kerrottu harjoittelun päätavoitteet. Esitteen tavoitteena on tarjota ennakkotietoa päiväkodeille sosionomeista ja harjoittelujen tavoitteista, jotta he voivat hyödyntää entistä paremmin sosionomien ammattitaitoa. Samalla opiskelijoiden voi olla helpompaa mennä harjoitteluun.

Kieli
suomi

Sivuja 39
Liitteet 4
Liitesivumäärä 15

Asiasanat
sosionomi (AMK), varhaiskasvatus, lastentarhanopettaja, varhaiskasvatuskelpoisuus

THESIS
November 2015
Bachelor of Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 13 260 6906

Author
Johanna Laine

Title
Bachelor of Social Services as a Kindergarten Teacher–Competences and Skills of
Bachelors of Social Services in Early Childhood Education
Commissioned by
Karelia University of Applied Sciences

Abstract

The aim of this study is to make the strengths of Bachelors of Social Services in early childhood education more well-known, and increase the awareness of the practical training of Karelia University of Applied Sciences in Joensuu day care centres. This thesis clarifies the skills and aims that are needed in early childhood education. It gives general information about the education of social services and the studies in Karelia University of Applied Sciences that give the qualification to practice early childhood education. The studies of Bachelor of Social Services play a significant role in giving the skills in early childhood education.

This study was a practice based thesis which includes a brochure about Bachelors' of Social Services competences and practical trainings of Karelia University of Applied Sciences in early childhood education. Practical trainings are listed separately and each of them is followed by the main goals of practical training. The aim of the brochure is to provide day-care centres with information about Bachelors of Social Services and the aims of practical trainings so that they can utilize their professional skills. It may also make it easier for the student to do the practical training.

Language
Finnish

Pages 39
Appendices 4
Pages of Appendices 15

Keywords

Bachelor of social services, early childhood education, kindergarten teacher, early childhood education qualification

Sisältö

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja lähtökohdat.....	6
3	Varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuksessa tarvittava osaaminen	7
3.1	Varhaiskasvatus	7
3.2	Varhaiskasvatustyö.....	8
3.3	Varhaiskasvatustilanne 2015	12
3.4	Varhaiskasvatuksen tavoitteet	13
4	Sosiaalipedagogiikka vs. pedagogiikka.....	14
5	Sosionomin (AMK) koulutus ja lastentarhanopettajan kelpoisuus Karelia-ammattikorkeakoulussa	18
5.1	Sosionomin koulutus Karelia-ammattikorkeakoulussa.....	18
5.2	Varhaiskasvatusopinnot Karelia-ammattikorkeakoulussa	20
6	Sosionomin (AMK) kompetenssit varhaiskasvatuksessa	22
6.1	Sosionomin (AMK) eettinen osaaminen.....	22
6.2	Asiakastyön osaaminen	23
6.3	Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen	23
6.4	Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen	24
6.5	Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen	24
6.6	Johtamisosaaminen	25
7	Opinnäytetyön toteutus	25
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	25
7.2	Prosessin kuvaus.....	26
7.3	Tiedonhankintamenetelmät.....	27
7.4	Kyselylomakkeen toteutus	29
7.5	Tulokset	30
7.6	Esitteen kokoaminen	32
8	Pohdinta ja yhteenveto	33
8.1	Sosionomin osaaminen varhaiskasvatuksessa.....	33
8.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	36
8.3	Jatkotutkimukset ja kehittämisideat	37
	Lähteet.....	38

Liitteet

Liite 1 Sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmät työympäristönä-harjoittelu. 1–vuosi.

Liite 2 Ryhmän ohjaus, sekä Kehittämistyön harjoittelu 2. 2 ja 3–vuosi.

Liite 3 Opinnäytetyön toimeksiantosopimus

Liite 4 Sosionomi lastentarhanopettajana–sosionomin koulutus ja osaaminen varhaiskasvatuksessa -esite

1 Johdanto

Sosionomin ammattikorkeakoulututkinto on vielä uusi ja monelle vieras korkeakoulututkinto. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen historiaa voidaan selittää sosiaalialan ammatillisen koulutuksen kehittymisellä. 1980-luvun opistoasteisesta koulutuksesta siirryttiin sosiaalialan ohjaajan tutkinnoksi. Samaan aikaan vuonna 1990 käynnistyi yleinen opistoasteen koulutuksen uudistus, jossa perustettiin eri koulutusaloille ammattikorkeakouluja. Ensimmäisiä ammattikorkeakouluja alettiin vakinaistaa vuonna 1995, lain astuttua voimaan. (3.3.1995/256) Sosiaali- ja terveysala muodostivat uudistuksessa ammattikorkeakoulutuksessa yhden koulutusalan, jonka tutkinto on sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Vuodesta 1999 alkaen sosiaalialalle valmistuvien tutkintonimikkeistä on löytynyt sosionomin AMK-tutkinto. Vuodesta 2006 alkaen sosionomin AMK-tutkinnon laajuus on ollut nykyinen 210 opintopistettä ja koulutus on kestänyt 3.5 vuotta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikainen & Saarnio 2009, 14.)

Sosionomin (AMK) tutkinnon suorittaneena voi työskennellä niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Tutkinto antaa valmiudet työskennellä esimerkiksi lastensuojelu- ja perhetyön, mielenterveys- ja päihdetyön, vanhustyön, kuntouttavan työn, vammaistyön tai monikulttuurisen työn tehtävissä (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015). Sosionomin koulutukseen voi myös sisällyttää kelpoisuuden työskennellä lastentarhanopettajana. Suomessa lastentarhanopettajan tehtävissä voi työskennellä joko yliopistosta tai ammattikorkeakoulusta valmistuneita lastentarhanopettajia. Asia on herättänyt kovasti keskustelua niin alan lehdissä kuin mediassakin. Varhaiskasvatuslain toinen osa pyrkii selkeyttämään lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksia. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen osa hyväksyttiin hallituksessa 13.3.2015 ja laki tuli voimaan 1.8.2015. Lain toista osaa valmistellaan ja päätetään hallituskaudella 2015–2018.

Opinnäytetyöni tarkoitus määrittyi huomaamastani tarpeesta tehdä sosionomin koulutusta tunnetummaksi. Erityisesti varhaiskasvatuskentällä sosionomin koulutus on osoittautunut vieraaksi ja sosionomin varhaiskasvatusosaamisesta ei

ole tarkkaa tietoa. Opinnäytetyöni pääpaino on sosionomin varhaiskasvatusosaamisessa joka muodostuu sosionomin koulutuksen opinnoista. Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Karelia-ammattikorkeakoulu.

Tavoitteenani on kerätä Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoilta kokemustietoa liittyen varhaiskasvatusopinnoissa suoritettuihin käytännön harjoitteluihin. Haen opiskelijoilta tietoa esimerkiksi siihen, kuinka harjoittelupaikat löytyivät ja kuinka sosionomit otettiin vastaan varhaiskasvatuskentällä. Tarkastelen aihetta opiskelijan silmin. Opinnäytetyöni on toiminnallinen, jossa tuotoksena toteutan informatiivisen esitteen, johon on koottu tiivistetysti tietoa sosionomin koulutuksesta yleisesti, sekä erityisesti Karelia-ammattikorkeakoulussa, sekä kuvauksia Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatusopintojen harjoittelujen sisällöistä ja tavoitteista.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja lähtökohdat

Lastentarhanopettajan kelpoisuuksista on käyty vilkasta keskustelua jo pidemmän aikaa mediassa. Keskustelua on herättänyt se, että samaa lastentarhanopettajan työtä voi tehdä sekä yliopistosta valmistuneet varhaiskasvatuksen kandidaatin ja maisterin tutkinnon omaavat että ammattikorkeakoulusta valmistuneet sosionomit, jos opintoihin on sisältynyt tarvittava määrä varhaiskasvatusopintoja (60 op).

Opinnäytetyöni idea on saanut alkunsa niin omakohtaisista kokemuksista kuin Karelia-ammattikorkeakoulun huomaamasta tarpeesta. Itse huomasin harjoittelujen aikana, että päiväkodeissa sosionomien vastaanotto oli vaihtelevaa ja että päiväkotien henkilökunnalla ei välttämättä ollut kunnon tietämystä sosionomeista ja sosionomien varhaiskasvatusosaamisesta. Samalla huomasin myös, että harjoittelujen tavoitteet ja tarkoitukset eivät aina vastanneet sitä, mitä harjoittelun aikana pääsi tekemään. Tämän takia halusin tehdä opinnäytetyönäni sellaisen työn, josta olisi hyötyä niin opiskelijoille, että sosionomeille yleensä.

Opinnäytetyölläni on kaksi päätavoitetta. (1) Ensimmäisenä tavoitteena on tehdä sosionomin (AMK) osaamista tunnetummaksi varhaiskasvatuskentällä ja (2) toisena tavoitteena on lisätä tietoisuutta Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatusopintojen käytännön harjoitteluista Joensuun alueen päiväkodeissa. Molemmat tavoitteet yhdistyvät lopputuotoksessani, esitteessä. Opinnäytetyöni tuotos, eli esite tulee hyödyttämään niin opiskelijoita, opettajia kuin työelämän edustajia. Esite kertoo päiväkodin henkilökunnalle tiivistettyä tietoa sosionomin (AMK) koulutuksesta ja varhaiskasvatusosaamisesta. Samalla esitteestä löytyy kaikki tieto varhaiskasvatuskelpoisuuden saamista edellyttävistä opinnoista ja käytännön harjoitteluista.

3 Varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuksessa tarvittava osaaminen

3.1 Varhaiskasvatus

Stakesin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -oppaassa Heikkilä, Välimäki & Ihalainen (2007, 11) määrittää varhaiskasvatuksen seuraavasti: ”Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista.”

THL:n (2015) mukaan varhaiskasvatuksen toimiva kokonaisuus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella pyritään vahvistamaan lapsen koulutuksellista ja yhteiskunnallista tasa-arvoa ja elinikäistä oppimista (OAJ, varhaiskasvatuslaki 2015.) Varhaiskasvatus on ”suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys” (Heikkilä ym. 2007, 11). Heikkilän ym. (2007, 31) mukaan kasvatuskumppanuus on myös merkittävässä asemassa varhaiskasvatuksessa. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa kasvatuksellista yhteistyötä perheiden ja kasvattajien välillä (Heikkilä ym. 2007, 31.)

Uudessa varhaiskasvatuslaissa (580/2015) painotetaan enemmän pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen pedagogiikan kantaisänä voidaan pitää Friedrich Fröbeliä, jonka mukaan lapselle tulee antaa aineksia kehittää itse leikilleen muodon ja hahmon. Kasvatus tukee lapsen kehittymistä varhaiskasvatuksessa. Lapsen oppiminen tapahtuu parhaiten toiminnallisten menetelmien kautta, kuten leikin ja elämysten kautta. (Hellström 2010, 256–257.) Varhaiskasvatuslain (2015) mukaan monet tutkimukset ovat todistaneet pedagogisen varhaiskasvatuksen merkityksen lapsen oppimiselle ja kehitykselle. Parhaimmillaan varhaiskasvatuksen on todistettu ehkäisevän lapsen oppimisvaikeuksia ja syrjäytymistä, sekä korjaavan jo syntyneitä ongelmia. Varhaiskasvatus on myös avainasemassa lapsen sosiaalisten taitojen kehittäjänä. (OAJ, Varhaiskasvatuslaki 2015.) Jotta varhaiskasvatus olisi mahdollisimman laadukasta ja lapsen etuja ajattelevaa, vaatii se ammattitaitoisen henkilöstön sitä toteuttamaan. Henkilöstön on omattava kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta, pedagogisia menetelmiä myöten. Keskeisimmät varhaiskasvatuspalveluiden tuottajat ovat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat. (Heikkilä ym. 2007, 11.)

3.2 Varhaiskasvatustyö

Varhaiskasvatustyössä painottuvat eettisyys ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukainen toiminta. (Heikkilä ym. 2007, 16–17) Suomalainen varhaiskasvatus perustuu lapsien oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, säädöksiin ja varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin. Varhaiskasvatukseen vaikuttavat kuitenkin merkittävästi yhteiskunnan arvot ja kulttuuri. (Järvinen, Laine, Hellman-Suominen 2009, 116.) Kasvattajalta vaaditaan reflektiivisyyttä, jolloin tämän on helpompi tiedostaa kasvattajuuden taustalla oleva eettisyys ja arvot. Varhaiskasvatuksessa kasvattajan työtä ohjaavat näkemykset hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuksista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa edellytetään kasvattajalta sitoutuneisuutta ja herkkyyttä reagoida lapsen tarpeisiin. Kasvattajien tehtävänä on rakentaa lapsille sellainen ympäristö, joka mahdollistaa suunnitelmallisen toiminnan, sekä hyvän ilmapiirin jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattaja toimii lasten tukena ja

turvan. Hän mahdollistaa lasten omat kasvun ja oppimisen mahdollisuudet, sekä kannustaa lasta toimimaan itse. Omatoimisuudella lapsi saa onnistumisen ja ilon kokemuksia omasta osaamisesta. Kasvattajat siirtävät toiminnallaan lapsille kokemus- ja kulttuuriperintöä, mutta kunnioittamalla lapsen vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia. Tätä tiivistä yhteistyötä vanhempien ja henkilöstön välillä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. (Heikkilä ym. 2007, 16–17, 31.) Järvinen ym. (2009, 116) mukaan lapsen vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja vastuu, joita tuetaan yhteiskunnan järjestämillä palveluilla. Kasvatuskumppanuus on ympäristöjen välistä yhteistyötä (Järvinen ym. 2009, 116).

Varhaiskasvatustyö pohjautuu suomalaisessa yhteiskunnassa vallitseviin yhteisesti sovittuihin arvoihin ja toimintatapoihin. Kasvattajayhteisö rakentaa kuitenkin itse yhteisen toimintakulttuurinsa yhteisesti sovittujen arvojen ja toimintatapojen pohjalta. Varhaiskasvatuksen henkilöstö koostuu moniammatillisesta kasvattajayhteisöstä. (Heikkilä ym. 2007, 16.) KT Kuntatyönantajat, eli kuntalan työnantajajärjestö (2013) on listannut vuonna 2013 päivähoidon yleisimmät ammattinimikkeet. Nimikkeet olivat lastenhoitaja, lastentarhanopettaja sekä perhepäivähoitaja. Monessa päiväkodissa jokainen työntekijä, nimikkeestään riippumatta tekee samaa työtä. Kurjen (2001, 130–133) mukaan varhaiskasvatuksen työkentällä riittäisi erilaista erityisosaamista eri alojen ammattilaisille. Eri-tyisosaamisten hyödyntäminen päivähoidossa on tällä hetkellä puutteellista, sillä voidaan myös perustella kiivasta keskustelua esimerkiksi lastentarhanopettajan koulutuksesta. Sosionomin (AMK) tutkinnon pohjana olevan sosiaalipedagogiikan hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa olisi Kurjen mukaan tarpeen. (Kurki 2001, 130–133.)

Varhaiskasvatuksessa vaadittava työntekijöiden osaaminen edellyttää vankkaa tietämystä ja osaamista lapsen kasvatuksesta, kehityksestä sekä oppimisesta. Työ edellyttää korkeatasoista koulutusta yhdistettynä vankkoihin menetelmällisiin taitoihin. Keskeisimpinä työvälineinä ovat ilmaisu- ja taidekasvatuksen monipuolinen hallitseminen, sekä herkkyys toimia eri-ikäisten lasten kanssa. (OAJ 2015.)

Varhaiskasvatustyöhön kuuluu olennaisesti kasvattajien jatkuva työnsä ja toimintansa kriittinen tarkastelu, sekä kehittäminen. Ulla-Maija Koivula kuvaa kehittämistä seuraavasti:

Kala ei tiedä olevansa kala, ennen kuin se joutuu kuivalle maalle”, on joku osuvasti todennut. Pidämme omaa tapaamme toimia usein joko itsestään selvänä tai ainoana mahdollisena, usein myös ainoana oikeana. Vasta, kun kohtaamme toisen tavan toimia, toisen tavan ymmärtää ja jäsentää asioita, tunnistamme oman toimintamme ja ajattelumme logiikan – ellemme sitten suoralta kädeltä torju tuota toista tapaa ”kummallisena” (Koivula 2008, 53.)

Kokemus ja tieto luovat perustan kaikelle toiminnalle ja osaamiselle. Kasvattajan on pysyttävä ajan tasalla koko ajan muuttuvasta varhaiskasvatuksesta. (Heikkilä ym. 2007, 17.) Työntekijä kehittää itseään ja työtään oppimalla ja kehittämällä omaa ja toisten toimintaa. Yksilö tarvitsee muun työyhteisön tuen oppimiseen ja kehittymiseen.

Varhaiskasvatuksen työntekijän osaaminen ja asiantuntijuus perustuvat yksilön näkemyksen lisäksi yhdessä jaetun asiantuntijuuden ja tiedon kokonaisuuteen. Varhaiskasvatusta pyritetään usean varhaiskasvatuksen ammattilaisen voimin, jolloin työn kehittäminen ja sen toteuttaminen yhteistyössä toisten kanssa vaatii onnistuakseen koko työyhteisön tuen. Toimivassa varhaiskasvatuksessa vallitsee työntekijöiden välillä yhteisesti jaettu tieto, -ymmärrys, sekä -asiantuntijuus. Yhteisesti jaettu ymmärrys tukee tavoitteiden saavuttamista yhteisönä, jossa kaikilla on yhteinen päämäärä.

Työntekijän oppimiseen vaikuttaa merkittävästi toimintaympäristö ja toimintaympäristön kulttuuri ja ajattelutavat. Työntekijä vaatii varhaiskasvatuksen asiantuntijaksi pääsemisekseen kasvatusyhteisön jäseneksi tulemisen prosessin, joka sisältää osallistumisen yhteisön toimintoihin ja aktiviteetteihin. Työntekijän tietopohja muodostuu ja kehittyy käytännön toiminnassa. Asiantuntijuuden kehittyminen vaatii vuorovaikutusta toisten ammattilaisten kanssa. Vuorovaikutuksessa työntekijät jakavat tietoa ja hyväksi koettuja toimintatapoja. Vuorovaikutus mahdollistaa oppimisprosessia, jossa työntekijät oppivat toinen toisiltaan ja samalla antaa toista näkökulmaa omaan toimintaan. Vuorovaikutuksessa työnteki-

jä pääsee peilaamaan omaa asiantuntijuuttaan ja kehittymistään toisen henkilön kokemuksiin. (Kupila 2011, 300–303.)

Dokumentoinnin ja arvioinnin avulla työntekijä voi kehittää omaa ja työyhteisön toimintaa (Heikkilä ym. 2007, 17). OAJ:n (2015) mukaan lastentarhanopettajan kasvava tieto lapsen kehityksestä ja oppimisesta auttaa kehittämään uusia opetuksellisia ratkaisuja, niin opetussuunnitelman tekemiseen kuin oppimisen tavoitteiden, sisällön, työtapojen sekä arvioinnin kehittämiseen. Ilman yhteistyötä muiden varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden kanssa ei päästä OAJ:n kuvaan lopputulokseen. (OAJ 2015.) Varhaiskasvatuksen tiimeissä työskentelee paljon eri laisia ammattilaisia, joista toisilla on vankka kokemus alalta monen vuoden takaa, kun taas toiset ovat vasta siirtyneet työelämään. Vastavalmistuneiden etuna on uuden ja päivitetyn teorian omaaminen, kun taas kokeneilla on vuosien kokemus käytännön ja teorian kehittämisestä. Yksilölliset ja erilaiset taidot tekevät jokaisesta tiimistä ainutlaatuisen ja vahvan kokonaisuuden, jos ne vain tunnistetaan ja hyödynnetään. (Kupila 2011, 305–306.)

Vaikka varhaiskasvatuksessa korostetaankin pedagogiikan merkitystä ja tärkeyttä, on tehty tutkimuksia, joiden mukaan varhaiskasvatuksessa tarvittava osaaminen täytyy kattaa myös perheiden kanssa tehtävää osaamista. Nykypäivän moninaiset ongelmat perheessä, kuten köyhyys ja henkinen pahoinvointi ovat tuoneet mukanaan haasteita varhaiskasvatustyöhön. Myös kansainvälisyys on haastanut työntekijöitä kehittämään ja soveltamaan jo olemassa olevia toimintamallejaan ja menetelmiä. Tämän takia nyky-yhteiskunnassa on suurta tarvetta alkaa ymmärtämään ja hyödyntämään erilaista ammattitaitoa, jota eri ammattikuntien edustajilta löytyy. (Happo 2011, 108.)

Eeva Tastin mukaan juuri sosionomin erityisosaamisen painopisteinä varhaiskasvatuksessa ovat perheiden kohtaaminen ja tukeminen, sekä ohjaaminen. Sosionomi ymmärtää, että lähiympäristö ja kasvatuksen yhteiskunnalliset ehdot vaikuttavat yksilön kehitykseen ja persoonan muovaantumiseen. Sosionomi näkee kasvatuksen sosiokonstruktionisesta näkökulmasta, jolloin kasvatus on vuorovaikutteista ja sosiokulttuurista ilmiötä, jossa kaikki ovat oppijoita. Sosionomin laaja-alainen sosiokulttuurinen ymmärrys, ja kyky tehdä yhteistyötä vuo-

rovaikutuksellisesti ja avoimesti näkyvät yhteisöllisen työn ja kasvun tukemisen ja ohjaamisen tehtävissä. Tätä voidaan kutsua sosionomin sosiokulttuuriseksi ymmärrykseksi, jota voidaan kuvata työn edistämiseksi eettisten arvojen ja dialogisen oppimisen kautta. (Tast 2005, 114.)

3.3 Varhaiskasvatuslaki 2015

Uuden varhaiskasvatuslain ensimmäinen osa tuli voimaan 1.8.2015. Laki määrittää lapsiryhmien enimmäiskoon päiväkodissa, sekä varhaiskasvatuksen tavoitteet. Laki korostaa myös laadukasta pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa, sekä määrittää 1.8 alkaen jokaiselle oikeuden varhaiskasvatukseen. Laissa otetaan myös kantaa lastentarhanopettajan kelpoisuuksiin, mutta kelpoisuusvaatimukset määritetään itsessään lain toisessa osassa, jota valmistellaan ja joka päätetään hallituskaudella 2015–2018. Lain ensimmäisessä osassa oli kohta: ”Lisää lastentarhanopettajia vastaamaan varhaiskasvatuksen laadusta.” Säädöksellä puolesta puhutaan korkeasti koulutettujen lastentarhanopettajien puolesta. Otsikolla tarkoitettiin sitä, että lastentarhanopettajat ovat ammattilaisia, jotka ”tukevat lapsen hyvinvointia, kasvua, kehitystä ja oppimista kokonaisvaltaisesti.” Lain mukaan jokaisella lapsella tulee olla oikeus ja mahdollisuus osallistua lastentarhanopettajan suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogiseen toimintaan. Toiminnassa lapsi kohdataan yksilönä ja häntä ohjataan ja rohkaistetaan ”(1) kokemaan elämyksiä, innostumaan, ihmettelemään ja oppimaan. (2) kokeilemaan ja kehittämään taitojaan mm. leikin, kuvataiteen, musiikin, liikunnan, draaman, käsitöiden, kirjallisuuden ja äidinkielen, viestinnän, sekä matematiikan parissa.”. (Laki lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.)

Raportin mukaan varhaiskasvatuksen opettajalla on tarvittava tietämys lasten kehityksestä ja oppimisesta. Hän kohtaa lapset yksilöllisesti ryhmässä ja innostaa lapsia oppimaan ja kokeilemaan uusia asioita eri oppimismenetelmien kautta. (Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi luovat menetelmät, eli leikki, kuvataide, liikunta yms.) Pääpaino varhaiskasvatuksen opettajalla on pedagogiikassa. Pedagogiikkaa on kuitenkin osattava soveltaa jokaiselle yksilölle sopivaksi.

Opettajalla on myös pedagogiikan lisäksi vankka tietämys muista mahdollisista tukitoimista tai palveluista, jotka voisivat sopia lapselle tai tämän perheelle. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa myös siitä, että lasten toimintaympäristö on lapselle sopiva ja että se tukee lasta kehittymään ja oppimaan. Opettaja vastaa lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta ja toteuttamisesta, sekä kehittää toimintaansa jatkuvasti. Työn kriittinen tarkastelu ja oman toiminnan kehittäminen ovat avainasemassa toimivaan varhaiskasvatukseen. Moniammatillinen yhteistyö, sekä kasvatuskumppanuus auttavat opettajaa takaamaan lapsen kasvatuksen jatkumoa aina varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. (OAJ 2015; Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.)

3.4 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on Heikkilän ym. (2007, 15) mukaan edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, jossa turvataan lapsen kasvun oppimisen ja kehityksen perusedellytykset. Lapsen voidessa hyvin, on hänellä parhaat edellytykset oppia, kasvaa ja kehittyä. Lasta tuetaan oppimaan ja kehittämään itseään koko ajan. Lapselle luodaan mahdollisimman turvallinen ja kiireetön oppimisympäristö, missä on tarpeeksi virikkeitä kannustamaan lasta leikkiin ja muuhun oppimista tehostavaan toimintaan. Ympäristön on oltava lasta haastava ja innostava. Toimivan ympäristön lisäksi varhaiskasvatuksessa on tavoitteena vuorovaikutuksen tehostaminen. Lasta kuunnellaan ja häntä arvostetaan omana itsenään. Hänen terveen itsetunnon vahvistaminen on tärkeää ja sillä on kauaskantoiset vaikutukset lapsen elämässä. Lapsen sosiaalisia taitoja vahvistetaan ja häntä opetetaan tasa-arvoiseen ja kaikkia kunnioittavaan toimintaan. (Heikkilä ym. 2007, 15.)

Varhaiskasvatuslaissa (580/2015) on määritetty varhaiskasvatukselle 10 tavoitetta. Lain 580/2015 mukaan oppiminen tapahtuu erilaisten pedagogisten menetelmien kautta, esimerkiksi leikin ja luovien menetelmien avulla. Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja kehitetään ja lapsia ohjataan eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, eli toisin sanoen heitä opetetaan yhteiskuntakelpoisiksi ihmisiksi, mikä on olennaista esimerkiksi sosiaalipedagogiikassa. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida kulttuuritausta, tasa-arvo, sekä ympäristö. Ympäristön

tulee olla lasta innostava sekä turvallinen. Tasa-arvoisuus taas tarkoittaa niin sukupuolista, kulttuurista, uskonnollista sekä katsomuksellista yhdenvertaisuutta. (Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.)

Varhaiskasvatuksessa turvataan lasten kunnioittava vuorovaikutus lasten ja aikuisten välillä, sekä päiväkodin henkilökunnan ja lapsen vanhempien välillä. Lapset kohdataan yksilönä, jolloin lasten mahdollinen erityistuen tarve voidaan havaita ajoissa ja tarjota lapselle ja tämän perheelle tarvittavaa tukea. (Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015.)

4 Sosiaalipedagogiikka vs. pedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka on sosiaalityötä pedagogisin keinoin. Siinä tuetaan yksilön sosiaalista kasvua, ja tavoitteena on estää syrjäytymistä ja tukea yksilön sosiaalista kasvua ja sosialisatiota. (Hellström 2010, 232.) Se on myös ajattelun tapa, joka luo ja suuntaa ajatteluun perustuvaa toimintaa. Toiminta ja ajattelu ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Käsite on syntynyt Saksassa 1800-luvun puolivälissä. Käsitteen syntyyn vaikutti kasvatuksen yhteiskunnallisen merkityksen ymmärtäminen. Saksassa sosiaalipedagogiikkaa on määritetty inhimillisyyden, henkisten arvojen ja yhteisöllisyyden edistämisenä yhteiskunnassa pedagogisin menetelmin. Se korostaa kasvatuksellisia näkökohtia yhteiskunnan uudistusten lomassa, sekä sen päätehtävänä on lievittää sosiaalisia ongelmia pedagogisin keinoin. Sosiaalipedagogiikassa on monia erilaisia teoriasuuntauksia, mutta Suomessa vaikuttaa lähinnä pohjoismainen sosiaalipedagogiikka, joka on saanut vaikutteita saksalaisista ja latinalaisamerikkalaisista teoreettisista lähtökohdista. (Kurki 2001, 112–116.) Sosiaalipedagogian käsite on Hämmäläisen ja Kurjen (1997, 13) mukaan muuttuva ja siihen vaikuttaa kunkin aikakauden ihmis-, yhteiskunta-, moraal- ja tiedekäsitykset. Se ottaa myös vaikutuksia aatteellisista ja poliittisista liikkeistä. Käsite on muuttuvuuden lisäksi monimerkityksinen. Sitä kuvataan ja puhutaan eritavalla eri lähteissä. Sen on nähty olevan yhteiskunnallinen liike, joka korostaa inhimillisyyttä ja henkisten arvojen ja yhteisöllisyyden pedagogisuutta yhteiskunnassa. Joskus taas sen on

nähty olevan tieteellisen pedagogiikan yleisperiaate. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13.)

DalMaso ja Kuosmanen (2008, 35–36) ovat selittäneet sosiaalipedagogiikkaa seuraavanlaisesti. Heidän mukaansa sosiaalipedagogiikassa on kyse ihmisen oman subjektiivisuuden korostamisesta ja täysivaltaiseksi kansalaiseksi kasvamisesta. Sosiaalipedagogiikalla pyritään vahvistamaan ihmisen omaa persoonaa ja kannustamaan tätä tekemään omia valintoja elämässään. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 35–36.) Kasvatustyössä sosiaalipedagogiikkaa kohtaa henkilön aktiivisena toimijana, joka määrittää ja kehittää omaa itseään toiminnan kautta. Sosiaalipedagogiikan kahtena päätavoitteena on: (1) yksilön sosialisointi tukeminen, ja (2) sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen sekä monipuolisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. (Kurki 2001, 127–128.) Hämäläisen (1999, 16–17.) mukaan ”sosiaalipedagoginen teoria sisältää käytännöllisen, toiminnallisen lähtökohdan. Olennaista on aina kysyä, mitä ongelmille voidaan ja pitäisi tehdä, eikä vaan kuvata ongelman lähtökohtia ja vaikutusta.” (Hämäläinen 1999, 16–17.) Käytännön toimintana sosiaalipedagogiikassa on ajatuksena tukea yksilön sosiaalista kasvua. Yksilöä autetaan ohjaamalla tätä auttamaan itse itseään pedagogiikan keinoin rinnalla kulkien. Sosiaalipedagogiikassa innostetaan, tuetaan, kasvatetaan, voimaannutetaan ja ohjataan itsepuun. Sosiaalipedagogiikan pedagogiset työmuodot ovat toiminnallisia, terapeuttisia, yhteisöllisiä, taiteellisia, sekä elämyksellisiä ja dialogisia. Tiivistetysti sosiaalipedagogiikka on arjessa ja vapaa-aikana tapahtuvaa kasvatusta. Varhaiskasvatuksen piirissä sosiaalipedagogiikalla on laaja toimintakenttä. Sosiaalipedagogiikan on mahdollista olla varhaiskasvatuksen taustaorientaatio. (Hellström 2010, 232.)

Pedagogiikalla tarkoitetaan Hellströmin (2010, 216) mukaan Suomessa kasvatustiedettä ja kasvatustietoa. Sillä voidaan tarkoittaa myös käytännössä toteutuvaa kasvatusta, joka on jokaisen yksittäisen yhteiskunnan näköinen. Hellström (2010) sanoo pedagogiikan tarkoittavan yksittäisen henkilön kasvatusta ja opetusta. Hännikäisen (2013, 32–33) mukaan pedagogiikalla tarkoitetaan kasvatuksen, opettamisen ja koulutuksen tutkimusta, joka pitää sisällään erilaisiin kasvatustieteen näköisiin perustuvia opetuksen suuntauksia ja taitoa toimia erilai-

sisä kasvatusympäristöissä. Pedagogiikan ajatellaan pitävän sisällään vuorovaikutussuhteen opettajan ja oppijan välillä. (Hännikäinen 2013, 32–33.)

liris Hapon (2008, 107–108) mukaan, että on selvää, että päivähoiton kasvatustyössä käytetään pedagogiikkaa. Hän kuitenkin toteaa, että nykypäivänä on noussut selkeää tarvetta erityistuelle. Perheillä voi olla moninaisia ongelmia, johtuen esimerkiksi köyhyydestä, työttömyydestä ja henkisestä pahoinvoinnista. Kansainvälistyminen on myös tuonut omalta osaltaan haasteita varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Hapon (2008) mukaan perheitä tulee kohdata entistä yksilöllisemmin ja menetelmiä tulee kehittää vastaamaan erilaisten perheiden tarpeita. (Happo 2008, 107–108.) Ranne (2005, 17) ajattelee, että sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä tietynlaisena strategiana, jossa pyritään tukemaan yhteiskuntaa yksilöiden kautta. Sosiaalipedagogisessa orientaatioissa mukaudutaan sen mukaan, mitä sosiaalista, kulttuurista ja pedagogista ongelmaa yhteiskunnassa ja yksilöissä ilmenee. (Ranne 2005, 17.)

Lastentarhanopettajaliitto on ollut huolissaan pedagogiikan asemasta varhaiskasvatuksessa. Liiton mukaan lastentarhanopettajien pedagoginen osaaminen on heikentynyt sitä mukaan, kun lastentarhanopettajan tehtäviä on hoitanut sosionomi, jonka ammatillisessa näkemyksessä painottuu sosiaalipedagogiikka. Hapon mukaan Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta on vastaavasti huolissaan sosiaalialan ja sosiaalipedagogian osaamisen heikkenemisestä varhaiskasvatuksessa, mikäli sosionomit eivät saa toimia lastentarhanopettajan toimissa. Kuten esimerkiksi Eeva Tast (2005) on painottanut sosionomien osaamista lisensiaattityössään, painottuu osaaminen juuri perhetyöhön, lastensuojelu- ja erityiskasvatukseen, sekä vanhempien ja perheiden kohtaamiseen, ohjaamiseen ja tukemiseen. (Happo 2008, 107–109; Tast 2005, 20.)

Hapon mukaan varhaiskasvatuksessa ollaan huolissaan sekä pedagogiikan, että sosiaalipedagogiikan riittävydestä riippuen siitä keneltä sitä kysyy. On sitten kyse yliopistosta valmistuneesta lastentarhanopettajasta tai ammattikorkeakoulusta valmistuneesta sosionomista, jolla on lastentarhanopettajan kelpoisuus, on kummallakin ammattikunnan edustajalla ammattitaitoa toimia tehtävässään. Vaikka näkökulma onkin hieman erilainen, on heillä yhteinen päämäärä, eli lap-

sen hoivan, kasvatuksen ja opetuksen toteutuminen. Varhaiskasvatuksessa painottuu moniammatillisuus, joka tarkoittaa tiimityöskentelyä eri tahojen ja ammattikunnan edustajien kanssa. Jokainen osapuoli tuo omaa ammattitaitoa ja osaamista mikä tuo uutta näkökulmaa varhaiskasvatukseen (Happo 2008, 107–109.)

Päivähoidossa on ollut valloilla toimintakulttuuri, jonka mukaan lapselle on tarjottava mahdollisimman paljon oppimisen virikkeitä (Mikkola & Nivalainen 2009, 14). Kasvatuksen osa-alueet on otettu haltuun rutiininomaisesti ja samalla toivotaan, että lapsi saa tätä kautta parhaan mahdollisen tuen kasvuun. Mikkolan ym. (2009, 14) mukaan päiväkotikäisen lapsen tärkein kehitysvaihe on itsetunnon kehittyminen ja minuuden vahvistaminen. Semin (2005, 42) mukaan sosiaalipedagogiikka vastaa täydellisesti sosiaalialan tarpeisiin. Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on yksilön ja yhteisön voimavaralähtöinen ennaltaehkäisevä työ, sekä muutos- ja tulevaisuuden työ. Sosiaalipedagogisissa taidoissa korostetaan reflektiivisyyttä, tilannesidonnaista ja verkostoitunutta työtettä, sekä asiakaslähtöistä työskentelyä. Tärkeänä osana työskentelyä nähdään eettinen vastuu ja välitön kyky vuorovaikutukseen asiakkaiden kanssa. Semin (2005) tutkimuksen mukaan sosiaalipedagogisessa näkökulmassa erityisesti lapset ja nuoret nähdään yhteiskunnan voimavaroina ja vaikuttajina. (Semi 2005, 42.) Yksilölliselle asiakkaan kohtaamiselle on merkityksellistä eettisesti kestävä päätöksenteko, sekä pysyvien suhteiden luominen asiakkaan kanssa. Sosiaalipedagogisesti ajateltuna työntekijä kulkee asiakkaan rinnalla riittävän pitkän matkan. Lasten kanssa työskennellessä sosiaalipedagogisesti ajateltuna työntekijä arvioi yksilön ja ryhmän sosiaalisia ympäristöjä. Työntekijällä on kyky havainnoida ja huomioida lapsen kasvu-, koulu- ja vapaa-ajan ympäristöä ja tätä kautta lapseen vaikuttavia tekijöitä. (Ranne & Rouhiainen-Valo 2005, 33.)

Eeva Tastin mukaan sosiaalipedagoginen ja sosiaalikulttuurinen orientaatio ovat perusta sosionomin osaamiselle ja ammatillisuudelle. Sosiaalipedagogiikka pohtii yhteiskuntaa yhteiskunnan hyvän kasvun ja kehityksen tarjoamien edellytysten ja mahdollisuuksien näkökulmasta. Pedagogiikan ajatellaan olevan tavoitteellista toimintaa, joka auttaa yksilöä kasvamaan osaksi yhteiskuntaa yhteiskunnan rakenteita kehittämällä ja muuttamalla. Ihmiskäsitys

sosiaalipedagogiikassa korostaa persoonaa suhteessa yhteisöön. Sosiokulttuurisen innostamisen mukaan ihmisen ajatellaan omaavan kaikki tarvittavat ominaisuudet, jotta tämä pääsee parhaaseen mahdolliseen kehitykseen. Hyvään kehitykseen pääsemiseen ja arjesta selviytymiseen auttaa tieto siitä, että voi itse vaikuttaa itseään koskevissa asioissa. (Tast 2005, 113.)

Sosiaalipedagogiikan keskeisinä käsitteinä ovat arki ja yksilön subjektiivisuus. Varhaiskasvatuksessa nämä näkyvät lapsilähtöisyytenä, lapsen kuulemisena ja kunnioittamisena, sekä kasvatuskumppanuutena ja perheen tukemisena sosionomin varhaiskasvatusosaamisessa. Sosionomi on rinnalla kulkija, vanhemmuuden vahvistaja heikon elämänhallinnan tilanteessa. Kasvatuksessa korostetaan osallisuutta ja osallistumista, sekä näiden vuorovaikutusta. Vuorovaikutus muodostuu ihmisten subjektiivisesta todellisuuden tulkinnasta, sekä yleispätevien ja historiallisten tilanteiden tulkinnasta. (Tast 2005, 114.)

5 Sosionomin (AMK) koulutus ja lastentarhanopettajan kelpoisuus Karelia-ammattikorkeakoulussa

5.1 Sosionomin koulutus Karelia-ammattikorkeakoulussa

Karelia-ammattikorkeakoulussa sosionomin (AMK) opinnot painottavat sosiaalipedagogiikkaa ja luovia menetelmiä. Tutkinto suoritetaan moniammatillisissa työelämäläheisissä oppimisympäristöissä, joissa sovelletaan monimuotoisia opiskelumenetelmiä. Opintojen aikana pääsee osallistumaan sosiaali- ja terveysalan alueelliseen kehittämistyöhön. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Sosionomin (AMK) tutkinto koostuu työelämäläheisestä ydinosaamisen ja täydentävän osaamisen opinnoista. Sosionomiopintojen ydinosaamisen laajuus on 180 op ja täydentävän osaamisen opinnot ovat laajuudeltaan 30 op. Ydinosaamisen opintoihin kuuluu 47 opintopisteen verran käytännön harjoitteluja ja 15 opintopisteen opinnäytetyö. Opinnäytetyön tekeminen jakautuu kolmeen 5 opintopisteen laajuiseen opintojaksoon niin, että opiskelija voi halutessaan suorittaa

eri vaiheissa, kuitenkin siten, että opinnäytetyön suunnitelma on hyväksytty ennen toteutusvaihetta. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Sosionomin (AMK) tutkinto antaa myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden sitä haluaville. Jotta kelpoisuuden voi saada, tulee opiskelijan suorittaa 60 op verran varhaiskasvatusopintoja. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Opinnot koostuvat yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisistä sisältökokonaisuuksista, joita tarkastellaan sosiaalipedagogisesta tietoperustasta ja käytännön toiminnan kautta. Sosiaalipedagogisella tietoperustalla tarkoitetaan asiakkaan tukemista, innostamista, kasvattamista ja sosiaalisten muutosten edistämistä. Työskentely on moniammatillista ja sitä tehdään niin yksilöiden, ryhmien kuin yhteisöiden kanssa. ”Sosionomikoulutuksesi pedagogisena lähtökohtana on yhteisölliseen oppimiseen ja yhteiseen tiedonmuodostukseen perustuva sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys.” (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.) Kyseisen oppimisprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa on lähtökohtana tutkivan, kokemuksellisen ja yhteistoiminnallisen oppimisen menetelmät. Oppimisprosessi pitää sisällään ammatillisen kasvun kokonaisuuden, jossa opitaan tarkastelemaan omaa ammatillista kasvua kriittisesti. Tutkivassa ja kehittävässä työssä opitaan havainnoimaan ja tutkimaan tulevaa työtä, sekä kehittämään sitä, niin itse kuin osallistamalla asiakkaita. Luovassa prosessissa saadaan kokemuksellista tietoa luovien menetelmien käytöstä itseilmaisun ja itsetunteuksen välineenä. Prosessissa opitaan käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä eri asiakasryhmien kanssa tehtävässä asiakastyössä. Asiakastyön prosessissa opitaan tukemaan asiakkaiden voimavaroja ja soveltamaan asiakastyön menetelmiä. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Edellä mainitut oppimisprosessit auttavat opiskelijaa rakentamaan sosionomien ydinosaamista vähitellen. Ensimmäisen vuoden opintojen aikana opiskelija oppii hahmottamaan vähitellen sosiaalialan työn yhteiskunnallisia sidoksia ja monitieteistä perustaa. Samalla sosionomin paikka palvelujärjestelmässä alkaa avautua opiskelijalle. Toisen vuoden aikana opiskelija oppii ymmärtämään sosiaalipedagogisen asiakastyön prosessia ja oppii käytännössä suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan tavoitteellista sosiaalipedagogista asiakastyötä.

Kolmantena vuonna opiskelija oppii jäsentämään eri organisaatioiden toimintaa ja heidän kehittämistarpeita. Kriittisen tarkastelun lomassa opiskelija saa valmiudet soveltaa tutkimuksen ja kehittämistyön menetelmiä keskeisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Viimeisenä vuonna opiskelija osoittaa omaa oppimistaan ja ammatillista kasvuaan analysoimalla omaa polkuaan reflektoinnin, opinnäytetyön ja erilaisten seminaarien kautta. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

5.2 Varhaiskasvatusopinnot Karelia-ammattikorkeakoulussa

Varhaiskasvatuskelpoisuuden antavat opinnot voidaan sisällyttää sosionomin (AMK) koulutukseen. Kelpoisuusvaatimukset lastentarhanopettajalle on määritetty laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksissa. (272/2005)

Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.” (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 7.§)

Karelia-ammattikorkeakoulussa voi valita varhaiskasvatuksen opinnot vapaasti valittavina opintoina. Varhaiskasvatuksen kelpoisuuteen oikeuttavat täydentävät opinnot (15 op) on jaettu kolmeen kokonaisuuteen. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Varhaiskasvatuksen lähtökohdat (5 op) kurssin oppimistavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan lapsilähtöisen kasvatustieteen, sekä ohjaamisen perusperiaatteet. Hän hallitsee myös varhaiskasvatuksen teoreettista puolta sekä keskeisiä käsitteitä. Näiden lisäksi opiskelija saa valmiuksia tukea lasta tämän kehityksessä, ohjata tätä oppimaan, sekä tukea lasten omaehtoista leikkiä ja tarvittaessa ohjata sitä. Kurssin keskeisenä sisältönä ovat varhaiskasvatuksen keskeiset asiakirjat, teoriasuunnaukset, leikki ja leikin merkitys lapselle, lapsilähtöisyys ja varhaiskasvatuksen kontekstuaalisuus, lapsen kasvu, kehitys ja

oppiminen, sekä lapsen havainnointi ja haastattelu. Ensimmäisen kurssin opinnot suoritetaan itsenäisinä oppimistehtävinä, sekä lähiopetuksena tai tiedonkeruutehtävinä kummipäiväkodeissa. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Varhaiskasvatuksen työ- ja toimintatapoja (5 op) kurssin oppimistavoitteena on, että opiskelija osaa huomioida lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen, sekä lasten kiinnostuksen kohteet, sekä tuen tarpeen ohjauksessa ja osaa näin ollen tukea lasta oikein. Opiskelija osaa myös suunnitella toimintaa, joka on tavoitteellista, sekä tämä osaa myös arvioida toimintaa varhaiskasvatuksen tavoitteiden, sekä lapsen näkökulmasta. Opiskelija osaa myös hyödyntää taidelähtöisiä ja elämyspedagogisia menetelmiä lasten kanssa. Kurssin keskeisenä sisältönä on taidelähtöisten, elämyspedagogisten menetelmien, sekä lapselle ominaisten menetelmien käyttäminen, kuten liikkumisen, taiteellisen kokemisen sekä ilmaisemisen käyttäminen varhaiskasvatuksessa. Kurssilla käsitellään myös sisällöllisiä orientaatioita, lasten kulttuuria sekä toiminnan suunnittelua, toteutusta sekä arviointia. Opintojaksoon sisältyy lähiopetusta, työpajoja, työskentelyä päiväkodeissa sekä oppimistehtäviä. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Varhaiskasvatuksen kehittäminen (5 op) kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa arvioida sekä kehittää varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ja menetelmiä, soveltaa varhaiskasvatustutkimusta käytäntöön, sekä arvioida varhaiskasvatuksen laatua. Opiskelija saa myös valmiuksia pedagogiseen johtamiseen ja näkemystä varhaiskasvatuksen kansainväliseen kenttään. Kurssin keskeisenä sisältönä ovat pedagoginen asiantuntijuus ja johtaminen, sekä laatu ja laadun arviointi varhaiskasvatuksessa. Myös projektityö ja pedagoginen dokumentointi, sekä varhaiskasvatuksen kehittämistoiminta ja kansainväliset näkökulmat ovat keskeisiä asioita. Opintojaksoon sisältyy lähiopetusta, kehittämistehtävä varhaiskasvatuskentällä ja loppuseminaari. Opintojakson voi myös suorittaa kansainvälisinä varhaiskasvatuksen opintoina. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

Sosiaalipedagogiikan opinnot ovat lähtökohtana lastentarhanopettajan kelpoisuudelle. Sosionomin opinnot kokonaisuutena ovat luomassa valmiutta toimia lastentarhanopettajana sekä ne kasvattavat opiskelijan tieto-taitoa alalle. Opiskelijan on varhaiskasvatuksen täydentävien osaamisen opintojen 15 op, sekä

sosiaalipedagogian opintojen 15 op lisäksi tehtävä ryhmäasiakas harjoittelun 6 op ja syventävän harjoittelun 15 op, sekä opinnäytetyö 15 op liittyen varhaiskasvatukseen. Opiskelijan suositellaan myös tekevän ensimmäisen harjoittelu, palvelujärjestelmä harjoittelu 7 op varhaiskasvatuskentällä, jos tällä ei ole aiempaa kokemusta työskentelystä lasten kanssa. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2015.)

6 Sosionomin (AMK) kompetenssit varhaiskasvatuksessa

Kompetenssi tarkoittaa osaamista ja työntekijöiden valmiuksia toimia työssään. Kompetenssi on yksilön tai yhteisön kykyä selviytyä eri tilanteista. (Mäkinen ym. 2009, 16) Sosionomeille on koulutuksen yleisten kompetenssien lisäksi tehty suosituksia varhaiskasvatuksen kompetensseista, joita on esimerkiksi hyödynnetty Karelia-ammattikorkeakoulussa. Kyseisiä kompetensseja ei velvoiteta käyttämään, mutta niitä voi hyödyntää halutessaan. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuskompetenssit ovat jaettu kuuteen osaan, riippuen koulutuksen vaiheesta. Kompetenssien osa-alueet ovat; eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. Karelia-ammattikorkeakoulu on hyödyntänyt sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen kompetensseja varhaiskasvatusopinnoissaan Valtakunnallisen ammattikorkeakoulujen varhaiskasvatusverkoston suositusten pohjalta. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

6.1 Sosionomin (AMK) eettinen osaaminen

Varhaiskasvatuskentällä työskentelevällä sosionomilla on eettistä herkkyyttä, jonka avulla tämä osaa tunnistaa ja soveltaa varhaiskasvatustyössä tulevia ongelmia ja periaatteita. Hän kykenee antamaan ja vastaanottamaan rakentavaa

palautetta työyhteisössä, sekä huomioimaan varhaiskasvatustyössä kaikkein tärkeimmän, eli lapset. Hän käyttää lapsilähtöisiä menetelmiä ja periaatteita, jotka ohjaavat kaikkea toimintaa. Lasten ja perheiden asema turvataan ja tuodaan näkyväksi yhteisöissä. Työskentely on tasa-arvoista ja monikulttuuriset ja erilaiset perheet huomioon ottavaa. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

6.2 Asiakastyön osaaminen

Sosionomin (AMK) asiakastyön osaaminen ilmenee kykynä kohdata lapset niin yksilönä kuin lapsiryhmänä. Sosionomi osaa havainnoida ja arvioida lapsia ja heidän tarpeita monipuolisesti ja ohjata heitä kasvamaan, kehittymään ja oppimaan. Hän myös tukee ja edistää lapsen omaehtoista leikkiä ja tarvittaessa avustaa siinä. Hän osaa myös huomioida erityisen tuen tarpeessa olevat ja puuttua tilanteeseen ajoissa. Sosionomi on tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa niin lasten kuin tämän vanhempienkin kanssa. Kasvatuskumppanuuden kautta hän osaa huomioida lasten ja perheiden mahdolliset avun tarpeet ja riskitilanteet. Asiakastyön osaamisen tärkeimpänä asiana on pedagogisesti kehittävä ja tavoitteellinen toiminta lapsille. Tähän sosionomi pääsee kun hän huomioi varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet suunnitellessaan, toteuttaessaan ja arvioidessaan toimintaa. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

6.3 Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

Sosionomi hallitsee varhaiskasvatuksen, päivähoidon ja lastensuojelun lainsäädännön ja tarvittavat asiakirjat, sekä huomioi työssään varhaiskasvatuksen, perhetyön ja lastensuojelun kansallisia ja alueellisia tarpeita. Hän kykenee myös edellä mainittujen palvelujen muutostarpeiden tunnistamiseen ja moniammatillisen osaamisen arviointiin ja kehittämiseen. Sosionomi pystyy kehittämään palveluohjausta lapsi- ja perhetyössä, sekä sisäistämään ja toimimaan

moniammatillisessa yhteistyössä. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

6.4 Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Sosionomin kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen varhaiskasvatuksessa kuuluu lapsi- ja perhepoliittisten asioiden tiedostaminen ja soveltaminen ammatillisessa toiminnassa. Sosionomi hyödyntää ja ymmärtää myös varhaiskasvatuksen ja perhetyön palvelujärjestelmää osana yhteiskunnallista kontekstia. Hän edistää lasten ja tämän vanhempien osallisuutta ja kuulluksi tuleamista ja auttaa heitä tuomaan mielipiteensä julki. Lasten oikeuksien ja hyvän elämän vahvistaminen ja edistäminen yhteiskunnassa on sosionomille tärkeää. Sosionomi tunnistaa lapsen kulttuurin ja yhteisön ja hyödyntää niitä ammatillisessa toiminnassaan. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

6.5 Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

Tutkimuksellisessa kehittämisosaamisessa varhaiskasvatuksessa sosionomi osaa arvioida ja kehittää työkäytäntöjä ja menetelmiä ja osallistua varhaiskasvatuksen aluekehitystyöhön ja koulutuksen kehittämiseen. Hän pystyy myös hyödyntämään tekemäänsä soveltavan tutkimustyön tuloksia varhaiskasvatuksen ja perhetyön alueilta. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

Karelia-ammattikorkeakoulussa on painotettu sosionomien tutkimus- ja kehittämisosaamista. Eeva Tastin mukaan sosionomin erityisasiantuntijuuteen kuuluu vahvasti tiimi- ja verkostotyö, sekä moniammatillinen yhteistyö. Sosionomin koulutuksen moniammatilliset projektiopinnot, sekä työelämän kehittämistehtävät ja opintoihin kuuluvat tiimityöskentelyt pitävät huolen siitä, että opiskelijalla on osaamista ja koulutusta tähän. Opiskelijalle tulee taitoa samalla arvioida tiimin toimintaa ja oppimista ja samalla keksiä keinoja kehittää sitä. Verkostotyös-

tä tulee sosionomille tuttua niin teoriassa kuin käytännössäkin. Hän osaa rakentaa ja hahmottaa ammatillisesti yhteistyötä verkostoissa, sekä koordinoida työtä eri ympäristöissä. (Tast 2005, 118.)

Sosionomin johtamisen ja kehittämisen osaaminen tulee hallinnon, esimiestyön ja yrittäjyyden opinnoista. Johtajuus nähdään pedagogisena johtamisena. Sosionomin merkittävänä erityisosaamisen alueena nähdään yhteistyön ja osaamisen kehittäminen varhaiskasvatuksen erilaisissa ja moniammatillisissa toimintaympäristöissä, sekä laatutyön johtaminen. (Tast 2005, 118.)

6.6 Johtamisosaaminen

Sosionomin johtamisosaaminen varhaiskasvatuksessa tuo sosionomille osaamisen toimia kasvatusyhteisön lähiesimiehenä ja edistää yhteistyötä niin työyhteisössä kuin verkostoissa ja vanhempien kanssa. (Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset 2011.)

7 Opinnäytetyön toteutus

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tuoda käytännön työelämään toiminnan ohjeita tai opastusta, järjestää toimintaa tai järkeistää sitä. Toiminnallinen opinnäytetyö pitää sisällään kaksi prosessia, kun myös opinnäytetyön tuotos sisältää tekstiä. Ensin tulee kirjoittaa tuotoksen teksti ja sen jälkeen opinnäytetyöraportti. Toiminnallisen opinnäytetyön tekstiä sisältävä tuotos voi olla esimerkiksi opas tai ohjekirja, kuten minulla. Sitä laadittaessa tulee ottaa huomioon tuotoksen käyttötarkoitus ja luonne, sekä kohderyhmän asema ja tietämys aiheesta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9, 129.)

Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa tulee tuoda ilmi mitä on tehty, minkä vuoksi ja millä keinoin. Lisäksi raportista selviää millainen työprosessi on ollut ja millaisia tuloksia tai johtopäätöksiä on tehty. Myös omaa prosessia sekä tuotosta ja oppimista tulee arvioida ja sekä tuoda ilmi arvioinnin keinot. (Vilkkä ym. 2003, 65.)

Opinnäytetyöni idean löytyminen ei ollut helppoa, koska vaihtoehtoja oli niin monia. Käytännön harjoittelujeni aikana huomasin, että varhaiskasvatuskentällä ei ollut tarvittavaa tietämystä sosionomin koulutuksesta, tai sosionomin varhaiskasvatuskelpoisuudesta. Koska sosionomin ammattitaidosta, tai osaamisesta ei ollut tarkkaa tietoa, eivät työtehtävikään olleet aina harjoittelujen kannalta tavoitteita vastaavia. Käytännön harjoittelut antavat opiskelijalle mahdollisuuden kokeilla käytännössä luennolla oppimiaan asioita, ja kuten minulle, harjoittelut olivat ensikosketus työkenttään. Jotta opiskelijat saisivat mahdollisen antoisan harjoittelujakson, olisi hyvä, että varhaiskasvatuksen työkentällä olisi jokin työväline, jossa olisi lyhyesti kerrottu sosionomin koulutuksesta ja osaamisesta.

7.2 Prosessin kuvaus

Prosessia ohjaavana menetelmänä käytin projektityön prosessimallia. Projektissa vaiheet voivat olla osiin päällekkäisiä tai ne seuraavat toisiaan. (1.) Projekti alkaa tarpeesta tai ideasta. (Kettunen 2009, 43.) Sain idean opinnäytetyölle omista ja ystävieni kokemuksista, sekä keskustellessani opettajani kanssa opinnäytetyöni aiheesta. Opinnäytetyöni aihe on tarpeellinen niin opiskelijoille, opettajille kuin työyhteisöille. Parhaimmillaan se helpottaa jokaista osapuolta harjoittelujen aikana.

(2.) Määrittelyvaiheessa arvioidaan sitä, onko tarve tai idea toteuttamiskelpoinen ja pohditaan projektin lopputuotosta. Projektin tässä vaiheessa määritellään myös projektin sisältö, se mihin tarpeeseen halutaan vastata, aikataulu ja odotukset tulosten kohdalla. (Kettunen 2009, 43, 51–52.) Idean muotoutumisen jälkeen opettajani lupautui lähtemään toimeksiantajakseni ja kävimme muutaman keskustelun siitä kuinka lähden toteuttamaan opinnäytetyötäni ja millä aikatau-

lulla. Tein saman tien ideapaperin, johon määrittelin alustavan projektin sisällön, sen mitä olen toteuttamassa ja millä aikataululla.

(3.) Suunnitteluvaiheessa tarkennetaan tavoitteita ja niiden saavuttamiseksi laaditaan suunnitelmia. Suunnitteluvaiheen aikana luodaan projektisuunnitelma, jossa määritellään, miten asetettu tavoite tullaan toteuttamaan ja mitkä ovat sille annetut resurssit, aikataulut ja budjetit. Määrittelyvaiheessa asetettuja tavoitteita tarkennetaan suunnitteluvaiheessa sekä varmistetaan, että projektiin osallistuvilla osapuolilla on sama näkemys lopputuloksesta. Sekä määrittelyvaihe, että suunnitteluvaihe ovat erittäin oleellisia projektin etenemisen kannalta ja sen vuoksi niihin tulee käyttää paljon aikaa ja ajatustyötä. (Kettunen 2009, 44, 54.) Opinnäytetyösuunnitelman kirjoittaminen oli yksi osa suunnitteluvaihetta. Suunnitelmassani määritin opinnäytetyöni tavoitteet, opinnäytetyöni aikataulun ja keinot, joilla tavoittelen tavoitteita. Suunnitteluvaiheeni sijoittui huhti–toukokuun väliselle ajalle. Suunnitteluvaiheessani loin nettikyselyn kysymykset sekä kyselylomakkeen. Kyselylomakkeen toteuttaminen viivästyi hiukan, joten toteutin sen vasta syys–lokakuussa.

(4.) Neljännessä vaiheessa aloitetaan projektin toteutus. Toteutusvaiheessa lähdetään etenemään projektisuunnitelman mukaisesti. Projektisuunnitelmaa tulee kuitenkin muokata ja täydentää toteutusvaiheessa. (Kettunen 2009, 44–45.) Koska kyselylomakkeen toteutus viivästyi, keräsin teorian tietoa tässä vaiheessa samalla, kun odotin kyselylomakkeiden vastausajan loppumista. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Vastausajan päätyttyä tein vastauksista yhteenvedon ja aloin koota esitettä.

Projektin viimeinen vaihe (5.) on sen päättäminen. Päätösvaiheessa laaditaan loppuraportti, sekä tuodaan jatkoideat esille, sekä päätetään yhteistyö projektissa työskennelleiden välillä (Kettunen 2009, 45.)

7.3 Tiedonhankintamenetelmät

Kyselylomake on määrämuotoinen kysymyspatteristo, jolla kerätään informaatiota. Sen tärkeimpänä tavoitteena on muuntaa tutkijan tiedontarve kysymyksiksi. Lomakkeen valmiit vastausvaihtoehdot auttavat tekemään lomakkeen vastauksia yhdenmukaisiksi, ja näin ollen se nopeuttaa lomakkeen käsittelyä. Lomakkeen toisena tavoitteena on minimoida vastaajan ponnistelut, samoin kuin vastausvirheet. Kysymysten rakenteeseen kannattaa siis käyttää paljon aikaa. (Holopainen & Pulkkinen 2002, 39.) Kyselylomakkeilla voidaan myös kerätä tutkimusaineistoa laajemmin ja helpommin. Aineisto voidaan tallentaa sähköisesti ja analysoida tietokoneen avulla. Se on kustannustehokas tapa kerätä tietoa kohderyhmältä. Kyselyssä on kuitenkin myös heikkouksia. Kyselyn laatija ei voi olla varma siitä, ovatko vastaajat olleet tosissaan vastatessaan kysymyksiin. Haasteena on myös se, onko kyselylomakkeen kysymykset vastaajien mielestä ymmärrettäviä ja yksiselkoisia. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2010, 195.)

Lomakkeen laatiminen voidaan jakaa 5 vaiheeseen. (1.) Ensimmäisessä vaiheessa määritellään mitä tietoa halutaan kerätä ja millä menetelmillä (Holopainen ym. 2002, 39). Minun menetelmäkseni valikoitui Internet-kysely vastaajien tavoitettavuuden takia. Internet-lomakkeen hyvänä puolena on se, että vastaukset tallentuvat suoraan sähköiseen muotoon, sekä tiedon analysointi helpottuu erilaisten ohjelmien avulla (Vehkalahti 2014, 48). (2.) Toisessa vaiheessa päätetään yksittäisten kysymysten sisältö, sekä tarkistetaan onko tutkimuksen kannalta jäänyt mitään olennaista pois (Holopainen ym. 2002, 39). Minä testasin kyselyni ensin toisella opiskelijalla.

Kysymysten määrittelyssä pitää olla tarkka. Kysymyksiä ei saa olla liikaa. Kysymysten rakenteen tulee olla yhtenäinen ja niiden tulee vastata haluttuihin kysymyksiin. (Holopainen ym. 2002, 39.) Monivalintakysymykset sopivat minun kyselylomakkeeseen parhaiten, koska ne nopeuttavat kysymyksiin vastaamista ja tekevät lomakkeesta helpomman näköisen. Monivalintakysymysten vastausvaihtoehtojen tulee kuitenkin olla kaiken kattavat ja kaikki mahdollisuudet ja vaihtoehdot tulee olla toisensa pois sulkevia (Holopainen ym. 2002, 39). Monivalintakysymysten tueksi laitoin kyselylomakkeeseen avoimen kysymyksen monivalintakysymyksen jälkeen, jotta vastaajat saivat mahdollisuuden selventää

vastausvalintaansa. Avoimilla kysymyksillä ja niiden vastauksilla oli kuitenkin minulle suurin merkitys, koska ne tulisivat näkyviin tuotoksessani, eli esitteessä.

Kun kysymykset on määritelty, voidaan mennä (3.) kolmanteen vaiheeseen. Kolmannessa vaiheessa määritellään kysymysten sanamuodot. Kysymysten tulee olla lyhyitä ja yksikäsitteisiä. Ne eivät saa olla myöskään johdattelevia, eikä yhdessä kysymyksessä kannata selvittää kuin yhtä asiaa kerralla. (4.) Neljännessä vaiheessa määritellään kysymysten järjestys sekä suunnitellaan lomakkeen ulkoasu. (5.) Viimeisessä vaiheessa kyselylomake testataan ja tehdään viimehetken korjaukset, jonka jälkeen lomakkeen voi ottaa käyttöön. (Holopainen ym. 2002, 39–40.)

Toisena tiedonhankinta menetelmänä minulla oli teorian tiedon etsiminen. Teoria-tietoa etsin kaikista mahdollisista aiheeseen liittyvistä kirjoista, kirjoituksista, teoksista, laista sekä internet-lähteistä. Muut opinnäytetyöt ovat olleet myös merkittävässä asemassa tiedonhankinnassa.

7.4 Kyselylomakkeen toteutus

Kyselylomakkeen tehtävä opinnäytetyössäni on tuoda opiskelijoiden mielipiteitä esille liittyen varhaiskasvatuksen kelpoisuuteen kuuluviin käytännön harjoitteluihin. Toteutin kaksi eri kysymyslomaketta. Toisessa kysymyslomakkeessa (Liite 1) oli kysymyksiä ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoille, ja toisessa (Liite 2) kolmannen vuoden opiskelijoille. Erottelin kyselyt sen takia, koska ensimmäisen lomakkeen kysymykset viittasivat ensimmäisen vuoden ensimmäiseen harjoitteluun, jolloin ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoilla oli kokemukset vielä tuoreena muistissa. Toisen lomakkeen kysymykset liittyivät kolmannen vuoden harjoitteluihin, jonka takia ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoilla ei ole vielä kokemusta näistä.

Kysymyksillä hain vastauksia opiskelijoiden kokemuksiin harjoittelupaikan löytymisestä, siitä saivatko opiskelijat tehdä harjoittelussa harjoittelun tavoitteiden mukaisia tehtäviä ja millaista yhteistyö työyhteisöjen kanssa oli ja mitä positiivi-

sia kokemuksia harjoitteluista opiskelijoille jäi. Positiivisia kokemuksia kysyinsä takia, koska niitä tuli tuotokseeni, eli esitteeseen.

Esitteen kokoaminen lähti käyntiin teoretiedon keräämisellä. Lomakkeen kysymykset muodostuivat helposti, koska minulla oli selkeänä mielessä mitä haluan kysyä opiskelijoilta ja miksi. Hain tutkimusluvan Karelia-ammattikorkeakoululta. Tutkimusluvalla sain luvan käyttää kyselyllä saamiani tietoja opinnäytetyöni tuotoksessa, eli esitteessä. Kyselylomakkeen alussa oli teksti, jossa luki, että vastaamalla kyselyyn opiskelijat antavat luvan käyttää kyselyn tietoja opinnäytetyössä. Opiskelijoilla oli noin kaksi viikkoa aikaa vastata lomakkeeseen. Kahdessa viikossa sain vastauksia yhteensä 21, 11 vastausta ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoilta ja 10 kolmannen vuoden opiskelijoilta. Vastaukset olivat kaikki hyvin pohdittuja ja opiskelijat olivat ymmärtäneet kysymykset niin kuin olin ne itse ymmärtänyt. Kyselylomake oli tehty Google Drive:llä, joten kysymysten analysointi oli helppoa. Ohjelma itse kokoaa vastaukset ja tekee niistä yhteenvedon.

7.5 Tulokset

Kyselylomakkeen vastauksista ilmeni, että ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden oli pääsääntöisesti helppo löytää harjoittelupaikka. Harjoittelupaikan löytymistä vaikeutti yhden vastaajan mukaan ulkopaikkakuntalaisuus ja mahdollisten paikkojen epätietoisuus.

Kolmannen vuoden opiskelijoilla oli myös pääsääntöisesti helppo löytää harjoittelupaikat, jotkut kokivat paikkojen löytymisen vaikeaksi johtuen joko päiväkotien sisäisten ongelmien tai opiskelijaruuhkan takia. Eräs vastaaja kuitenkin totesi, että jos oli ajoissa liikkeellä ja oli itse aktiivinen, niin harjoittelupaikat löytyivät helposti.

Opiskelijoiden vastaanotto oli ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden mielestä hyvää, paitsi muutaman vastaajan mukaan hiukan huonoa, johtuen työpaikan sisäisten ongelmien vuoksi. Kolmannen vuoden opiskelijoiden mielestä

vastaanotto oli enemmistön mielestä hyvää. Muutama kertoi harjoittelupaikan odottaneen valmista kokonaisuutta, joka hoituisi mahdollisimman nopeasti ilman lisätyötä työntekijöille. Opiskelijat kokivat työntekijöiden halunneen päästä mahdollisimman nopeasti eroon opiskelijoista ja että yliopistosta valmistuneiden lastentarhaopettajien asenne sosionomeja vastaan oli alentavaa ja ennakkoluuloista. Opiskelijoiden ohjauksessa oli myös parantamisen varaa. Harjoittelujen tavoitteetkin jäivät joissakin harjoittelupaikoissa hiukan epäselväksi, mikä vaikeutti opiskelijoiden ja työpaikan yhteistyötä. Eräs vastaajista koki, että opiskelijoita käytettiin ilmaisena työvoimana.

Harjoittelun luonne ja tavoitteet ymmärrettiin ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden mukaan hyvin ja niissä ei ollut ristiriitoja. Erään vastaajan mukaan omalla aktiivisuudella oli suuri merkitys harjoittelun sujumiseen. Suurin osa vastaajista oli saanut osallistua harjoittelupaikan arkeen monipuolisesti ja tarkoituksen mukaisesti. Muutama vastaajista ei ollut saanut osallistua päiväkodin Vasu-keskusteluihin tai tiimipalaverihin. Lastentarhanopettajan tehtäviin vastaajat pääsivät tutustumaan sivustaseuraajan roolissa, sekä ohjaustuokioiden muodossa. Kolmannen vuoden opiskelijoiden mielestä ryhmänohjausharjoittelun tavoitteet ymmärrettiin helposti, mutta kehittämistyö 2 harjoittelun tavoitteissa ja luonteessa oli epäselvyyksiä. Kehittämistyötä ei ymmärretty käsitteenä, eikä sitä pidetty monessakaan paikassa tärkeänä. Se, että opiskelija ei osallistunut päiväkotien arkeen koko ajan harjoittelun aikana, aiheutti hämmennystä ja epäselvyyttä harjoittelupaikan kanssa. Kolmannen vuoden opiskelijoiden mielestä osallistuminen harjoittelupaikan arkeen oli tavoitteidenmukaista molemmissa harjoittelussa. Lastentarhanopettajan tehtäviin osallistuminen oli vähäistä molemmissa harjoitteluissa. Opiskelijoita pidettiin vastaajien mukaan niin sanottuina lisäkäsinä, jotka auttoivat lastenhoitajia tarvittaessa. Lastentarhanopettajan tehtäviin tutustuakseen piti itse vaatia päästä mukaan ja olla aktiivinen.

Yhteistyö harjoittelupaikan kanssa sujui ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoiden mielestä hyvin ja mutkattomasti. Opiskelijat otettiin vastaan avoimesti ja ystävällisesti. Kolmannen vuoden opiskelijoiden mielestä yhteistyö sujui päällisin puolin hyvin. Väärinymmärryksiä esiintyi harjoittelujen aikana, sekä tunteuksia siitä, että opiskelija olisi rasite työntekijöille.

Positiivisia kokemuksia harjoittelusta löytyi paljon kaikista harjoitteluista, onnistuneita ohjauskokemuksia lasten kanssa, muiden työntekijöiden ystävällisyys ja avoimuus, lasten onnistunut osallistaminen, hyvä ohjaaja harjoittelupaikalla, lasten ilo, opiskelijan omat onnistumisen kokemukset ohjaamisen, vuorovaikutuksen ja asiakkaiden kohtaamisen kanssa, reilut ja rehelliset palautteet, sekä jotkut vastaajat kertoivat saaneensa onnistuneen harjoittelun ansiosta sijaisuuksia päiväkotiin.

7.6 Esitteen kokoaminen

Esitteen kokoaminen lähti käyntiin teoratiedon karsimisella ja olennaisen etsimisellä suuren teoriamäärän seasta. Tavoitteenani oli, että esite vastaisi lyhyesti ja ytimekkäästi siihen, mikä sosionomi on, mitä sosionomin (AMK) varhaiskasvatuskelpoisuus tarkoittaa ja mitä käytännön harjoitteluja opiskelijoilla on varhaiskasvatusopinnoissa. Halusin myös sisällyttää opiskelijoiden kokemuksia harjoitteluista esitteeseen. Esite on menossa Joensuun kaupungin alueen päiväkodeille, joten esitteen teossa piti myös muistaa esitteen kohderyhmä.

Esitteen sisällön teoratieto on peräisin Karelia-ammattikorkeakoulun uudesta opetussuunnitelmasta. Joensuun alueen päiväkodeissa työskentelee paljon yliopistosta valmistuneita lastentarhanopettajia ja tekemässäni kyselyssä tuli ilmi, että yliopistosta valmistuneet lastentarhanopettajat olivat vähätelleet sosionomien varhaiskasvatusosaamista. Tämän takia harjoittelujen kuvauksen yhteyteen oli tärkeää laittaa opiskelijoiden kokemustietoa koskien varhaiskasvatusharjoitteluja. Poimin kyselylomakkeista saaduista vastauksista harjoitteluita parhaiten kuvaavimmat vastaukset ja liitin ne harjoittelujen kuvausten yhteyteen. Näin ollen lukijan on helpompi hahmottaa miten opiskelijat olivat kokeneet harjoittelujen kulun ja mitä mahdollisia ristiriitoja harjoitteluissa voi tulla vastaan ja näin ollen välttää niitä.

Esitteen kokoaminen onnistui mielestäni niin kuin olin sen suunnitellutkin. Esitteestä tulee ilmi sosionomin koulutus lyhyesti ja varhaiskasvatusopinnot. Har-

joittelut on eritelty kuvioden avulla, jotta lukeminen olisi helpompaa ja selkeämpää. Harjoittelun kuvauksen alapuolella on opiskelijoiden komeuksia harjoitteleista. Parantaakseni esitteen ulkonäköä, lisäsin siihen kuvia. Kuvat on otettu www.pixabay.com sivustolta, joka tarjoaa ilmaisia kuvia vapailta käyttöoikeuksilla. Esitteestä tuli kymmenen sivuinen, joten se ei ole liian pitkä luettava.

8 Pohdinta ja yhteenveto

8.1 Sosionomin osaaminen varhaiskasvatuksessa

Koulutukseni alussa olin täysin varma, että haluan tehdä lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Tuossa vaiheessa minulla ei ollut kuitenkaan hajuakaan mitä kelpoisuus pitää sisällään tai kuinka se saadaan. Vielä kolmantena vuotena luulin, että lastentarhanopettajan kelpoisuusopinnot pitävät sisällään vain varhaiskasvatuksen täydentävät opinnot (15 op). Ihmettelin opintojen aikana, kuinka sosionomi oikein voi tehdä samalla nimikkeellä työtä yliopistosta valmistuneiden lastentarhanopettajien kanssa, vaikka näillä on paljon laajemmat opinnot. Nyt kun olen perehtynyt kunnolla aiheeseen, olen alkanut tajuta, että sosionomin varhaiskasvatusopinnot ovat paljon laajemmat ja itse osaamiseen vaikuttaa kaikki opinnot yhdessä.

Harjoittelujeni aikana kohtasin usein ihmisiä, joilla ei ollut tietoa sosionomin koulutuksesta, enkä oikein itsekkään osannut sitä vielä opintojen alussa selittää kunnolla. Harjoittelupaikkojeni ohjaajat eivät aina tienneet miten sosionomin koulutusta oikein voi hyödyntää varhaiskasvatuksessa tai mitä tämän osaamiseen kuuluu. Edellä mainitut mietteet mielessäni muodostui opinnäytetyöni tavoitteet ja tarkoitus. Koin tärkeäksi jakaa tietoisuutta sosionomin koulutuksesta ja osaamisesta varhaiskasvatuksessa.

Omat käytännön harjoitteluni eivät olleet aina parhaita mahdollisia tiedonpuutteen takia, joten sen vuoksi halusin liittää opinnäytetyöni aiheeseen tietopakettien varhaiskasvatusopinnot käytännön harjoitteleista. Tuolla tavalla harjoittelupai-

kat voisivat jo etukäteen valmistautua vastaanottamaan harjoittelijan ja näin olen tekemään harjoittelusta miellyttävän ja onnistuneen kaikille osapuolille. Kerätessäni kokemustietoa Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoilta, nousi vastauksista positiivisten kokemusten lisäksi myös samanlaisia kokemuksia kuin minulta. Kolmantena vuotena suoritettava kehittämistyön II – harjoittelu osoittautui vaikeasti ymmärrettäväksi ja jo pelkästään käsite kehittäminen koettiin vaikeaselkoiseksi. Erään vastaajan mukaan harjoittelupaikan tietämys harjoittelun sisällöstä ja tavoitteista oli puutteellista, mikä vaikutti selkeästi harjoittelun kulkuun.

Opinnäytetyöni raporttiosuuden teemat valikoituivat sen mukaan, vastaavatko ne opinnäytetyöni tavoitteisiin. Tavoitteet ohjasivat koko opinnäytetyöprosessiäni alusta loppuun saakka. Esitteen kokosin näiden tärkeiden teemojen mukaan ja yritin tehdä siitä mahdollisimman selkeän ja helppolukuisen. Mielestäni esitteestä tuli tarpeeksi visuaalinen, värikäs ja houkutteleva, sekä se vastasi tavoitteisiini.

Oma henkilökohtainen mielipiteeni sosionomin pätevydestä toimia lastentarhanopettajana on prosessin loppuvaiheessa täysin sama kuin sen alkupuolella. Prosessi vahvisti käsitystäni siitä, että sosionomin (AMK) opinnot antavat tarvittavan tiedon toimia lasten ja näiden vanhempien kanssa. Mielestäni sosionomilla on erittäin hyvät valmiudet toimia esimerkiksi erityistä tukea vaativien lasten ja näiden vanhempien kanssa, sekä esimerkiksi maahanmuuttaja taustaisten perheiden kanssa.

Nykypäivänä työntekijöiltä vaaditaan kykyä soveltaa entisiä toimintamalleja ja menetelmiä, ja sosionomilla koulutus itsessään antaa valmiuden oman ja toisten toiminnan reflektointiin ja kehittämiseen. Laiho (2005) kertoi teoksessaan sosionomin koulutuksen luovan valmiuksia työskentelylle sosiaalisen asiantuntijana asiakastyön prosessissa. Sosiaalisen asiantuntijuus on Laihon (2005) mukaan kykyä tunnistaa asioiden välisiä yhteyksiä ja taitoa tarjota asiakkaalle tämän elämäntilannetta helpottavaa tukea, ohjausta ja palveluja. Sosionomin asiantuntijuus on kykyä kohdata asiakas yksilönä ja tarkastella yksilön tai yhtei-

sön arkielämän jatkuvuuteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja toimintakykyyn liittyviä asioita. (Laiho 2005, 45.)

Opinnäytetyön tekoprosessi on ollut minulle ajoittain haastavaakin. Teoriatietoa löytyi niin paljon, että välillä koin haastavaksi löytää minulle tärkeää ja olennaista tietoa. Huomasin raportin teoriaosuutta kirjoittaessa, kuinka vaikeaa oli ajoittain pitää neutraali kirjoitustyyli. Pedagogiikka käsitteeseen perehtyessäni koin välillä vaikeaksi käsittää, miksi sosionomin (AMK) koulutus ei muka riittäisi toimimaan lastentarhanopettajan tehtävissä. Mielestäni sosionomin sosiaalipedagoginen näkemys toimisi tänä päivänä erittäin hyvin varhaiskasvatuksessa. En kiistä, ettei pedagogiikalla olisi tärkeää vaikutusta toimivaan varhaiskasvatukseen, mutta alati muuttuva nyky-yhteiskunta vaatii koko ajan uusia keinoja kasvatkaa lapsista yhteiskuntakelpoisia yksilöitä.

Perehtyessäni varhaiskasvatukseen ja sen tavoitteisiin, huomasin niissä selkeitä yhtäläisyyksiä sosionomin koulutukseen. Varhaiskasvatustyössä puhuttiin hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, työn eettisyydestä, lasten yksilöllisestä kohtaamisesta ja työntekijän oman toiminnan jatkuvasta kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen käsikirjassa puhuttiin juuri erilaisesta asiantuntijuudesta ja sen hyödynnettävyydestä. Samoin kuin teoksissa korostettiin vuorovaikutustaitoja ja monipuolisten menetelmien hyödyntämistä työssä. Erilaisella asiantuntijuudella tarkoitettiin sitä, että varhaiskasvatuksen työkentällä työskentelee tällä hetkellä monia eri alan omaavia varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Vaikka jokainen ammattilainen työskentelee samojen tavoitteiden ja päämäärin puolesta, tekee jokainen yksilö työtään omalla persoonallaan. Työntekijä voi olla joko vastavalmistunut tai pitkän uraputken omaava, mutta hänen asiantuntijuus tai ammattitaito ei silti ole toista vähempiarvoisempaa.

Varhaiskasvatuksen käsikirjassa sanottiin mielestäni hyvin, että jokainen oppija on erilainen ja yksilöllinen. Lapsia kannustetaan kehittymään ja oppimaan, sekä hänen identiteettiä pyritään vahvistamaan, jolloin jokainen oppija on siis erilainen. Eikö silloin myös lapsen oppimisessa tule hyödyntää erilaisia menetelmiä, sen mukaan mikä sopii lapselle parhaiten. Kuten kirjassa todettiin, onko silloin mitään väliä mitä menetelmää on käyttänyt lapsen kanssa, jos kuitenkin saavu-

tetaan sama päämäärä? (Kupila 2011, 305–306.) Sosionomin erityisasiantuntijuuteen kuuluu vahvasti Tastin (2005) mukaan tiimi- ja verkostotyö, sekä moniammatillinen yhteistyö. Sosionomin koulutuksen moniammatilliset projektiopinnot, sekä työelämän kehittämistehtävät ja opintoihin kuuluvat tiimityöskentelyt pitävät huolen siitä, että opiskelijalla on osaamista ja koulutusta tähän. Opiskelijalle tulee taitoa samalla arvioida tiimin toimintaa ja oppimista ja samalla keksiä keinoja kehittää sitä. Verkostotyöstä tulee sosionomille tuttua niin teoriassa kuin käytännössäkin. Hän osaa rakentaa ja hahmottaa ammatillisesti yhteistyötä verkostoissa, sekä koordinoida työtä eri ympäristöissä. (Tast 2005, 118.)

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksen tutkimusväline. Luotettavuutta tutkittaessa tutkijan teot, ratkaisut ja valinnat koskien tutkimusprosessia toimivat luotettavuuden kriteerinä. (Eskola & Suoranta 2014, 211) Toimivassa tutkimuksessa tulee ilmi tutkimuksen tarkoitus ja menetelmät. Millä tavalla aineistoa kerätään ja miksi, sekä kenelle tutkimusta tehdään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.) Opinnäytetyöprosessissani pohdin eettisyyttä ja luotettavuutta useaan otteeseen. Kysymyslomaketta toteutettaessa on aina tärkeää miettiä mitä kysytään, miksi kysytään ja keneltä kysytään. Vastaajien anonymiteetti säilyi, koska lomakkeen pääsi täyttämään nettilinkin kautta. Kysymyslomake testattiin ennen sen toteutusta, jolloin pääsin näkemään kuinka vastaaja ymmärtää kysymykset ja vastaavatko kysymysten vastaukset sitä mitä lomakkeella haen. Kysymyslomakkeiden vastausten kokoaminen tapahtui Google Drive ohjelman avulla. Ohjelma kokosi vastauksista yhteenvedon, jolloin minun oli helppo poimia vastaukset esitteeseen.

Eskolan ym. (2014) mukaan laadulliseen tutkimukseen liittyy useita eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi tutkimusluvan saaminen on yksi niistä. (Eskola ym. 2014, 52.) Opinnäytetyöni tutkimuslupaa hain Karelia-ammattikorkeakoululta. Tutkimusluvassa minulle annettiin lupa kerätä kokemustietoa Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoilta ja käyttää lomakkeesta saatuja tietoja opin-

näytetyöni tuotoksessa. Toinen eettisyyteen liittyvä asia on lähteiden käyttö (Hirsjärvi ym. 2009, 113). Opinnäytetyötä tehdessä pyrin käyttämään lähteitä monipuolisesti ja ne olivat mahdollisimman tuoreita ajan tasalla olevan tiedon takaamiseksi.

8.3 Jatkotutkimukset ja kehittämisideat

Tässä opinnäytetyössä kokemustiedon kerääminen kattoi vain opiskelijoiden ajatuksia. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista kuulla varhaiskasvatuksen työkentän edustajilta heidän kokemuksista Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatusharjoittelusta. Olisi myös kiinnostava tietää kuinka harjoittelut voisivat palvella entistä paremmin työpaikkojen omia tarpeita. Tällöin harjoittelu voisi olla mahdollisesti vieläkin mielekkäämpi ja antoisampi kokemus myös opiskelijalle. Olisi myös mielenkiintoista kuulla onko tekemästäni esitteestä ollut hyötyä opiskelijoille ja työyhteisöille.

Lähteet

- Asetus ammattikorkeakouluopinnoista. 256/1995
- DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiivien ja emansipaation edistäminen on 2000 –luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä Teoksessa: Viinamäki, L. 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Happo, I. 2008. Sosionomin(AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Viinamäki, L.(toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä
- Heikkilä, Matti; Välimäki, Anna-Leena ja Ihalainen, Sirkka-Liisa_(2007) [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet](#). Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2002. Tilastolliset menetelmät. Vantaa. WSOY.
- Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. PS- kustannus.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopiston opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopion yliopisto, koulutus- ja keittämiskeskus. Kuopio.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo, WSOY.
- Hännikäinen, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä – Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa: Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Vastapaino. Tallinna.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja
- Karelia-ammattikorkeakoulu, 2015
- Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Koivula, U-M. 2008. Käytännön tutkiminen ja kehittäminen osana AMK tutkintoa Vertaileva näkökulma Suomen, Saksan, Belgian ja Hollannin välillä Teoksessa: Viinamäki, L. 2008. Sosionomilta eivät hommat loppu – Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomin AMK – tutkinnoissa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 1/2009.
- Kuntatyönantajat. 2014. Päivähoidon ammatit. Kuntatyönantajat. <http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/kuntatyönantajana/ammattit/paivahoito/Sivut/default.aspx>. 2.11.2015.
- Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Karila, K., Kinon, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Kupila, P. 2011. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laiho, E. 2005. Sosiaalipedagogiikan ja erityispedagogiikan kohtaamispisteitä sosionomi (AMK) – opiskelijoiden näkemänä Teoksessa: Ranne, K.,

- Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T & Ruusunen, T. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus . Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja D, Muut julkaisut 1/2005 Pori.
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta. 580/2015
Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. 272/2005
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään –näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki. WSOYpro. Oy.
- OAJ varhaiskasvatuslaki. 2015. <http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>. 2.11.2015.
- OAJ, 2015. Jokaiseen päiväkodin lapsiryhmään tarvitaan opettaja. <http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>. 2.11.2015.
- Ranne, K. & Rouhiainen-Valo, T. 2005. Sosiaalialan ammatillisen käyttöteorian muotoutuminen sosionomin (AMK) – koulutuksessa Teoksessa: Ranne, R., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus-Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja D, Muut julkaisut 1/2005. Pori.
- Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R. & Tietäväinen, S. 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK ja ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Anjalankoski: Solverpalvelut Oy
- Semi, E. 2005. Sosiaalipedagogiikka sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa Teoksessa: Ranne, R., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus-Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja D, Muut julkaisut 1/2005. Pori.
- Tast, E. 2005. Sosionomin (AMK) osaamisprofiili varhaiskasvatuksessa ammattikorkeakoulun opettajien näkemänä. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullisen tutkimuksen sisältöanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura Oy.
- Vilkkä, H., Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Julkaisemattomat lähteet

Valtakunnallisen varhaiskasvatusverkoston suositukset, 2011

Sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmät työympäristönä – harjoittelu 1.- vuosi

(Vastaamalla kyselyyn annat luvan käyttää lomakkeeseen antamiasi tietoja opinnäytetyössäni.)

1. Oliko harjoittelupaikan löytyminen helppoa? Jos ei, niin miksi?

2. Kuinka opiskelija otettiin vastaan harjoittelupaikassasi? (1. Huonosti, 5. Erittäin hyvin) Ympyröi kokemustasi kuvaava numero.

1 2 3 4 5

3. Miten harjoittelun luonne ja tavoitteet ymmärrettiin ja hyväksyttiin harjoittelupaikassasi? Oliko siinä ristiriitoja?

4. Saiko opiskelija osallistua harjoittelupaikan arkeen monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti? (1. Huonosti, 5. Erittäin paljon)

1 2 3 4 5

Millä tavalla?

5. Saiko opiskelija osallistua/tutustua lastentarhanopettajan työhön? (1. Huonosti, 5. Erittäin paljon)

1 2 3 4 5

Millä tavalla?

6. Kuinka yhteistyö sujui harjoittelupaikan kanssa? (1. Huonosti, 5. Erittäin hyvin)

1 2 3 4 5

Miksi?

7. Mikä positiivinen kokemus sinulle jäi päällimmäisenä mieleen harjoittelusta?

Kiitos vastauksistasi!

Sosiokulttuurinen työ ja ryhmän ohjaus sekä Kehittämistyön harjoittelu 2. 2 ja 3-vuosi

(Vastaamalla kyselyyn annat luvan käyttää lomakkeeseen antamiasi tietoja opinnäytetyössäni.)

1. Oliko harjoittelupaikkojen löytyminen helppoa? Jos ei, niin miksi?

2. Kuinka opiskelija otettiin vastaan harjoittelupaikoissasi? (1. Huonosti, 5. Erittäin hyvin) Ympyröi kokemustasi kuvaava numero.

1 2 3 4 5

Miksi?

3. Miten harjoittelun luonne ja tavoitteet ymmärrettiin ja hyväksyttiin harjoittelupaikoissasi? Oliko niissä ristiriitoja?

4. Saiko opiskelija osallistua harjoittelupaikkojen arkeen monipuolisesti ja taroituksenmukaisesti? (1. Huonosti, 5. Erittäin paljon)

1 2 3 4 5

Millä tavalla?

- 5. Saiko opiskelija osallistua/tutustua lastentarhanopettajan työhön? (1. Huonosti, 5. Erittäin paljon)**

1 2 3 4 5

Millä tavalla?

- 6. Kuinka yhteistyö sujui harjoittelupaikan kanssa? (1. Huonosti, 5. Erittäin hyvin)**

1 2 3 4 5

Miksi?

- 7. Mikä positiivinen kokemus sinulle jäi päällimmäisenä mieleen harjoittelusta?**

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 3

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Karelia ammattikorkeakoulu
Toimeksiantajan edustaja:	Tuomas Lappalainen
Osoite:	Tikkarinne 9
Puhelinnumero:	80200 Joensuu
Sähköposti:	Tuomas.lappalainen@karelia.fi

Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1201308 Johanna Laine
Puhelinnumero:	0407151496
Sähköposti:	johanna.laine@edu.karelia.fi

Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	Sosionomi lastentarhanopettajana
Toteutusmuoto	Toiminnallinen opinnäytetyö
Aikataulu	Valmistuminen 12/2015
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	

Toimeksiantajan sitoumukset	

Opiskelijan sitoumukset	

Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Kirsi Lindlöf ja Heli Makkonen

Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	

Allekirjoitukset	
Päiväys 17.9.2015	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Johanna Laine</i> JOHANNA LAINE
Päiväys 17.9.2015	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Tuomas Lappalainen</i> Tuomas Lappalainen koulutuspäällikkö Head of Education
Päiväys 17.9.2015	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Heli Makkonen</i> Heli Makkonen

SOSIONOMI LASTENTARHANOPETTAJANA

Sosionomin koulutus ja osaaminen varhaiskasvatuksessa

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Sosionomin AMK-koulutus.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
3	Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuskelpoisuus	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
4	Sosionomin (AMK) varhaiskasvatusharjoittelut	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
	Lähteet	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Johdanto

Esitteen tarkoituksena on tehdä sosionomin osaamista tunnetummaksi varhaiskasvatuskentällä, sekä lisätä tietoisuutta Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatusopintojen käytännön harjoitteluista Joensuun alueen päiväkodeissa. Esitteessä esitellään sosionomin koulutusta lyhyesti, sekä Karelia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuskelpoisuuden antavia opintoja. Varhaiskasvatusopinnot eivät ole vain yksi irrallinen osa sosionomin opintoja Karelia-ammattikorkeakoulussa. Ne ovat osa suurempaa kokonaisuutta, jotka luovat opiskelijalle tietoa ja taitoa toimia lastentarhanopettajan tehtävissä.

Esitteessä esitellään varhaiskasvatusopintoihin kuuluvat käytännön harjoittelut. Harjoittelut on eritelty ja jokaisessa kohdassa on kerrottu harjoittelun päätavoitteet, sekä opiskelijoiden kokemuksia harjoitteluista. Esitteen tavoitteena on tarjota ennakkotietoa päiväkodeille sosionomeista ja sosionomien harjoitteluista. Tällä tavoin päiväkodeilla on jo ennestään tietoa siitä, mitä harjoittelua opiskelija on mahdollisesti tulossa tekemään ja mitä harjoittelu pitää sisällään.

Sosionomin AMK–koulutus

Karelia-ammattikorkeakoulussa sosionomin (AMK) opinnot painottavat sosiaalipedagogiikkaa ja luovia menetelmiä. Tutkinto suoritetaan moniammatillisissa työelämäläheisissä oppimisympäristöissä, joissa sovelletaan monimuotoisia opiskelumenetelmiä. Opintojen aikana pääsee osallistumaan sosiaali- ja terveysalan alueelliseen kehittämistyöhön.

Sosionomin (AMK) tutkinto koostuu työelämäläheisestä ydinosaamisen ja täydentävän osaamisen opinnoista. Sosionomiopintojen ydinosaamisen laajuus on 180 op ja täydentävän osaamisen opinnot ovat laajuudeltaan 30 op. Ydinosaamisen opintoihin kuuluu 47 opintopisteen verran käytännön harjoitteluja ja 15 opintopisteen opinnäytetyö. Sosionomin (AMK) tutkinto antaa myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden sitä haluaville. Jotta kelpoisuuden voi saada, tulee opiskelijan suorittaa 60 op verran varhaiskasvatusopintoja.

Opinnot koostuvat yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisistä sisältökokonaisuuksista, joita tarkastellaan sosiaalipedagogisesta tietoperustasta ja käytännön toiminnan kautta. Sosiaalipedagogisella tietoperustalla tarkoitetaan asiakkaan tukemista, innostamista, kasvattamista ja sosiaalisten muutosten edistämistä. Työskentely on moniammatillista ja sitä tehdään niin yksilöiden, ryhmien kuin yhteisöiden kanssa. Oppimisprosessi pitää sisällään ammatillisen kasvun kokonaisuuden, jossa opitaan tarkastelemaan omaa ammatillista kasvua kriittisesti. Tutkivassa ja kehittävässä työotteessa opitaan havainnoimaan ja tutkimaan tulevaa työtä, sekä kehittämään sitä, niin itse kuin osallistamalla asiakkaita. Luovassa prosessissa saadaan kokemuksellista tietoa luovien menetelmien käytöstä itseilmaisun ja itsetuntemuksen välineenä. Prosessissa opitaan käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä eri asiakasryhmien kanssa tehtävässä asiakastyössä.

Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuskelpoisuus

”Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.” (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, 272/2005 7.§)

Sosiaalipedagogiikan opinnot ovat lähtökohtana lastentarhanopettajan kelpoisuudelle. Sosionomin opinnot kokonaisuutena ovat luomassa valmiutta toimia lastentarhanopettajana sekä ne kasvattavat opiskelijan tieto-taitoa alalle. Opiskelijan on varhaiskasvatuksen täydentävien osaamisen opintojen 15 op, sekä sosiaalipedagogian opintojen 15 op lisäksi tehtävä ryhmäasiakas harjoittelun 6 op ja syventävän harjoittelun 15 op, sekä opinnäytetyö 15 op liittyen varhaiskasvatukseen. Opiskelijan suositellaan myös tekevän ensimmäinen harjoittelu, palvelujärjestelmä harjoittelu 7 op varhaiskasvatuskentällä, jos hänellä ei ole aiempaa kokemusta varhaiskasvatuksesta.

Varhaiskasvatuksen täydentävät opinnot

Varhaiskasvatuksen lähtökohdat 5 op

- Kurssin oppimistavoitteena on, että:
 - opiskelija oppii tuntemaan lapsilähtöisen kasvatusajattelun, sekä ohjaamisen peruseriaatteet
 - hän hallitsee varhaiskasvatuksen teoreettista puolta sekä keskeisiä käsitteitä
 - opiskelija saa valmiuksia tukea lasta tämän kehityksessä, ohjata tätä oppimaan, sekä tukea lasten omaehtoista leikkiä ja tarvittaessa ohjata sitä.
- Kurssin keskeisenä sisältönä ovat:
 - varhaiskasvatuksen keskeiset asiakirjat, teoriasuunnaukset, leikki ja leikin merkitys, lapsilähtöisyys, varhaiskasvatuksen kontekstuaalisuus, lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, sekä lapsen havainnointi ja haastattelu.

Varhaiskasvatuksen työ ja toimintatapoja 5 op

- Kurssin oppimistavoitteena on, että:
 - opiskelija osaa huomioida lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisuuden, sekä lapsen kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeen ohjauksessa.
 - opiskelija osaa suunnitella toimintaa, joka on tavoitteellista.
 - arvioida toimintaa varhaiskasvatuksen tavoitteiden ja lapsen näkökulmasta.
 - opiskelija osaa hyödyntää taidelähtöisiä ja elämyspedagogisia menetelmiä, sekä lapselle ominaisia menetelmiä, kuten liikkumista, taiteen kokemista, sekä ilmaisemisen käyttämistä varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen kehittäminen 5 op

- Kurssin tavoitteena on, että:
 - opiskelija osaa arvioida ja kehittää varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ja menetelmiä,
 - soveltaa varhaiskasvatustutkimusta käytäntöön, sekä arvioida varhaiskasvatuksen laatua.
- Opiskelija saa valmiuksia pedagogiseen johtamiseen ja näkemystä varhaiskasvatuksen kansainväliseen kenttään.
- Kurssin keskeisenä sisältönä ovat:
 - pedagoginen asiantuntijuus ja johtaminen
 - Laatu ja laadun arviointi varhaiskasvatuksessa.
 - Projektityö ja pedagoginen dokumentointi, sekä varhaiskasvatuksen kehittämistoiminta ja kansainväliset näkökulmat.
 - Opintojakson voi suorittaa myös kansainvälisinä varhaiskasvatuksen opintoina.

Sosionomin (AMK) varhaiskasvatusharjoittelut

Sosionomin (AMK) opintoihin kuuluu 47 opintopisteen verran käytännön harjoitteluja. Lastentarhanopettajan kelpoisuuden saadakseen, on opiskelijan tehtävä ainakin kaksi harjoittelua varhaiskasvatuskentässä. Ohessa on myös Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kokemuksia varhaiskasvatusharjoittelusta. Kokemustietoa on kysytty kyselylomakkeella, johon vastasi yhteensä 21 opiskelijaa. Kyselylomake toteutettiin opinnäytetyön tuotoksena. Kyselylomakkeen kysymykset koskivat opiskelijoiden kokemuksia harjoittelupaikan löytymisestä ja harjoittelun sisällöstä, esimerkiksi vastasiko harjoittelu harjoittelun tavoitteita ja millaista vastaanotto oli harjoittelupaikalla.

Palveluharjoittelu 7 op.

- Ensimmäinen käytännön harjoittelu opintojen alkaessa.
- Opiskelijan suositellaan tekevän harjoittelu varhaiskasvatuksessa mikäli hänellä ei ole aikaisempaa kokemusta varhaiskasvatuksesta.
- Harjoittelun tavoitteena on, että opiskelija
 - perehtyy sosiaali ja terveydenhuollon palvelujärjestelmiin tai varhaiskasvatukseen, sekä niissä tehtäviin töihin
 - osaa harjoittelun jälkeen tuottaa kirjallisen raportin ja itsearvioinnin raporttiohjeiden mukaan
- Harjoittelun aikana opiskelija pohtii harjoittelupaikan sijaintia palvelujärjestelmien kokonaisuudessa, organisaation rakennetta ja verkostoa, työn tavoitteita ja työssä tarvittavaa osaamista, työpaikan vaatimia menetelmiä ja haasteita sekä asiakkaiden kohtaamiseen liittyviä asioita.

Opiskelijoiden kokemuksia

- Harjoittelun luonne ja tavoitteet ymmärrettiin hyvin.
- Opiskelijat saivat
 - osallistua harjoittelupaikan arkeen monipuolisesti ja tarkoituksen mukaisesti,
 - osallistua kaikkeen mitä lapset tekivät ja saivat ohjata tuokioita lapsille.
- Ilmapiiri oli avoin ja ystävällinen, opiskelija ymmärrettiin harjoittelijana.
- Eräs opiskelija oli kohdannut pompottelua ja opiskelijan käyttöä ilmaisena työvoimana harjoittelun kannalta tarpeettomien tehtävien tekemisessä.
- Opiskelija otettiin hyvin työporukkaan mukaan työkaveriksi ja annettiin myös vastuuta esimerkiksi toiminnan suunnittelussa ja ryhmän ohjauksessa.
- Työntekijät olivat ystävällisiä ja avoimia ja eräs opiskelija oli harjoittelun ansiosta kiinnostunut entistä enemmän päiväkodissa työskentelystä.

Ryhmänohjaus- harjoittelu 6 op.

- Suoritetaan opintojen toisena vuonna.
- Tavoitteena, että opiskelija
 - osaa yhdistää ryhmätoiminnan teoriaa harjoittelun suunnitteluun ja toteutukseen,
 - suunnittelee, toteuttaa ja arvioi tavoitteellista ryhmätoimintaa, joka on prosessimaista,
 - osaa myös huomioida ryhmän yksilölliset tarpeet, kehitysvaiheet ja ryhmädynaamiset ilmiöt,
 - reflektoi omaa ja ryhmän toimintaa niin itsenäisesti kuin työnohjausryhmissä.

Opiskelijoiden kokemuksia

- Harjoittelupaikat olivat ottaneet opiskelijat hyvin vastaan. Työyhteisössä oltiin tyytyväisiä opiskelijoiden tekemään työhön ja siihen kuinka se näkyi asiakasryhmässä.
- Harjoittelupaikoilta oltiin toivottu lisää samanlaisia harjoitteluja.
- Kommunikointi oli avointa puolin ja toisin.
- Positiivista harjoittelussa oli se, että opiskelijoihin luotettiin ja heille annettiin vastuuta.
- Palautteen anto onnistui opiskelijoiden mielestä hyvin. Tuon ansioista opiskelija pääsi vät kehittämään itseään harjoittelun aikana.
- Onnistumisen kokemuksia opiskelijat saivat ohjaukokemuksista lasten kanssa, lasten osallistamisesta, vuorovaikutuksesta ja mukavista työntekijöistä.

Syventävä harjoittelu 15 op.

- Syventävä harjoittelu on kolmannen vuoden keväällä
- Harjoittelun tavoitteena on, että opiskelija
 - osaa soveltaa sosiaalialan tietoperustaa ja tutkivaa työtettä sosiaalialan kehittämistyöhön, sekä laatia kehittämistyön suunnitelma, jota perustellaan tavoitteellisesti ja teoreettisesti.
 - osaa toteuttaa ja arvioida tutkimus- ja kehittämishankkeita sosiaalialan ajankohtaista tutkimustietoa soveltaen,
 - osaa soveltaa asiakaslähtöisesti osallistamisen, tiedontuotannon ja prosessien hallinnan menetelmiä kehittämistyössä.
- Opiskelija arvioi ja reflektoi kriittisesti kehittämistyön prosessia ja prosessin yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Opiskelijoiden kokemuksia

- Opiskelijat olivat kokeneet, että harjoittelupaikat eivät olleet aina valmistautuneita opiskelijoiden tuloon.
- He kokivat myös, että kehittämistyön harjoittelun luonne jäi epäselväksi harjoittelupaikoissa. Kehittämishankkeiden harjoittelussa pääasia. Työtunnit ja fyysinen läsnäolo työpaikalla määrittivät sen mukaan mikä oli kehittämistehtävänä.
- Kehittämistyö käsitteenä oli vaikea ymmärtää, eikä sitä kaikissa paikoissa arvostettu.
- Opiskelijat toivoivat, että työpaikat miettivät etukäteen heidän omia toiveitaan ja odotuksiaan harjoittelun ja opiskelijan suhteen.
- Muutama opiskelija oli myös kokenut, että harjoittelupaikalla oli koko ajan kova kiire ja että työntekijät toivoivat pääsevänsä opiskelijoista eroon mahdollisimman nopeasti, mutta samalla he toivoivat, että saavat opiskelijoilta hyvän kehittämistyön harjoittelun ilman työntekijöiden omaa panostusta.
- Opiskelijat toivoivat harjoittelupaikoilta hieman enemmän paneutumista ja halua olla avuksi.

Lähteet

Karelia-ammattikorkeakoulu, 2015

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista,
272/2005

Kuvat: <https://pixabay.com/>

